

Osman Gâzi'den Sultan Vahidüddin Han'a

Osmanlı Tarihi

1

Çamlıca Basım Yayın / 1

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdüddîn Hân'a
OSMANLI TARİHİ / 1

Ömer Faruk YILMAZ

Yayın Yönetmeni
Kemal ERKAN

Editör
Selman SOYDEMİR

Tashih
Soner DEMİRSOY

Grafik Tasarım
Abdullah KUBİLAY

Kapak Tasarımı
Sedat YAZILITAŞ

1. Baskı: İstanbul 2005
8. Baskı: İstanbul 2023

ISBN: 975-9018-00-4

ÇAMLICA

Baskı ve Cilt

Çamlıca Basım Yayın Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad.
No: 54 Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Tel: (0212) 657 88 00 (pbx)
Faks: (0212) 657 95 88
Matbaa Sertifika No: 16384
www.camlicabasim.com / bilgi@camlicabasim.com

T.C. Kültür Bakanlığı
Sertifika No: 46592

© Bu eserin bütün yayın hakları Çamlıca Basım Yayın ve Ticaret Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz.

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdiiddîn Han'a

Osmanlı Tarihi

1

Ömer Faruk YILMAZ

ÇAMLICA

İstanbul 2023

Kısaltmalar

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.mlf.	: Aynı müellif
AÜ	: Ankara Üniversitesi
a.y.	: Aynı yer
AY	: Arapça yazmalar
b.	: Bin, lbn
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bibl.	: Bibliyografya
bk.	: Bakınız
bl.	: Bölüm
bs.	: Basım, baskı, tab'
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ed.	: Editör
Ed. Fak.	: Edebiyat Fakültesi
Evr.	: Evrak (Arşiv)
Far.	: Farsça
Fas.	: Fasikül
Fr.	: Fransızca
FY	: Farsça yazma
HH	: Hatt-ı Hümayûn
H.	: Hicrî
hak.	: Hakkında
hk.	: Hüküm
Hz.	: Hazreti
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
Kar.	: Karton (Başbakanlık Arşivi)
Ks.	: Kısım (Başbakanlık Arşivi)
Ktb.	: Kütüphâne
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
nr.	: Numara
nşr.	: Neşreden
s.	: Sahife
sy.	: Sayı
T	: Türkçe
TIEM	: Türk ve İslam Eserleri Müzesi
TOEM	: Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası
Trc.	: Tercüme, tercüme eden
TSM	: Topkapı Sarayı Müzesi
TSMA	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TY	: Türkçe yazmalar
VGMA	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
vr.	: Varak (yazma eserler için)
vd.	: Ve devamı
Zrf.	: Zarf (Başbakanlık Arşivi)

İçindekiler	5
Takdim	7
GİRİŞ	17
ANADOLU SELÇUKLULARI (TÜRKİYE SELÇUKLULARI)	17
Ak Koyunlu Devleti	27
Kara Koyunlu Devleti	28
Anadolu Selçuklularının Yıkılışı ve Beylikler Dönemi	28
ANADOLU'DA KURULAN BEYLİKLER	30
Eretna Beyliği ve Kadı Burhâneddîn Ahmed	31
Karamanoğulları	33
Eşrefoğulları	34
Hamidoğulları	34
Menteşeoğulları	35
Germiyoğulları	35
Sahib Ataoğulları	37
Aydınoğulları	37
Saruhanogulları	38
Karesioğulları	38
Çobanoğulları	39
Candaroğulları	39
Pervâneoğulları	39
Alâiye Beyleri	39
Canik Beylikleri	40
Tâceddinoğulları	40
Ramazanoğulları	41
Dulkadiroğulları	41
İnançoğulları	42
Beylikler Devrinin Sonu	42
Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Devri, Osmanlılar ve İslâm Mefkûresi	43
Osmanlıların Menşei: Kayılar	46
Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Devri Hakkında	49
ERTUĞRUL GÂZİ	53
Ertuğrul Gâzi'nin Hacı Bektâş-ı Velî ile Görüşmesi	57
Ertuğrul Gâzi'nin İnegöl Seferi	58
Ertuğrul Gâzi'nin Vefatı	58
Ertuğrul Gâzi'nin Şahsiyeti ve Devrinin Husûsiyetleri	61
Ertuğrul Gâzi'nin Annesi Hayme Ana	62
Ertuğrul Gâzi'nin Türbesi	64
Ertuğrul Gâzi Mescidi	66
Osmanlılarda "Alp"lik	67
OSMAN GÂZİ	71
Osman Gâzi ve Osmanlı Devleti	73

Osmanlı Padişahları

Takdim

 Osmanlı Devleti, şüphesiz ki, târihte yer alan en büyük devletlerden biridir. Osmanlıların kurduğu medeniyet İslâm inanç ve itikadına dayanıyordu. Denilebilir ki, İslâm Medeniyeti'nin dünya hâkimiyetini Osmanlılar temsil etmişlerdir.

Osmanlı'yı tanımak ve anlamak, siyâsî ve askerî târihinin yanında, içtimâî, iktisâdî, hukûkî, idârî teşkilât ve medeniyet târihini; maârif, din, tasavvuf ve fikir hayatının husûsiyetlerini de bilmekle mümkün olur.

Halbuki, Osmanlı hakkında bilinenler, bilinmesi gerekenler yanında çok azdır. Çünkü arşiv vesikalarının henüz çok az kısmı tasnif edilebilmiş, kütüphanelerde bulunan çok sayıda eser de henüz bütün teferruatıyla istifâdeye arz edilememiştir.

Şurası da sevindiricidir ki, bugün Osmanlı târihinin çeşitli devirlerine âit araştırmalar artarak devam etmekte, her gün yeni vesikalar bulunmakta ve birçok mesele açığa çıkarılmaktadır.

Bu eser hazırlanırken yeni vesika ve araştırmalardan da mümkün olduğu kadar istifâde edilmiştir. Görmek imkânını bulamadığımız kaynaklar ve yeni araştırmalar da mutlaka vardır. Fakat bu hal, hiçbir istisnası olmamak şartıyla her müellif ve her telif eser için bahis mevzuudur. Burada en mühim Osmanlı târihi kaynaklarının yazma ve basmalarından, mümkün olabileceği kadar arşiv vesikalarından ve telif eserlerden istifâde edilmiştir.

“Osman Gâzî’den Sultan Vahîdüddîn Han’a Osmanlı Târihi” ismini verdiğimiz bu eser, siyâsî ve askerî hâdiseleri kronolojik olarak anlatmakla beraber, kısa da olsa ictimâî hayat, ilmiye ve teşkilât mevzularını da ihtivâ etmektedir. Esere, Anadolu Selçuklu Devleti târihinin kısa bir hülâsası ile giriş yapıldı. Moğol istilâsı ile başlayan beylikler devri ve Osmanlı Beyliği’nin kuruluşunu hazırlayan sebepler kaydedildi. Ertuğrul Gâzî’den itibaren sıra ile her pâdişâh devrinin vukûatı yer aldı.

Padişahların hayatları, yetişmeleri, şahsiyetleri, devirlerinin vukûatı, meşhûr kişilerin hayatları ve vefâtları, pâdişâhların ve vâlide sultanların hayır eserleri, hizmetleri, yabancı devletlerle münâsebetleri, devirlerindeki yabancı devlet adamları ve en sonunda da kısa kronolojileri yazıldı. Hâdiseler anlatılırken mevzularla alâkalı çeşitli menkıbelere de yer verildi.

Yapılan iktibaslar dipnotlarla gösterildi. Metinler harita ve resimlerle desteklendi. Osmanlı Devleti resmî kıyâfetleri hakkında okuyucularımızın bilgisi olması maksadıyla metinlerin arasına Osmanlı kıyâfet resimleri konuldu.

Bu vesîle ile muhteşem târimimizin altı buçuk asrını ihtivâ eden “Osman Gâzi'den Sultan Vahîdüddîn Han'a Osmanlı Târihi”nin okuyucularımıza faydalı olması en hâlisâne temennimizdir.

ÇAMLIÇA

İstanbul 2016

GİRİŞ

ANADOLU SELÇUKLULARI (TÜRKİYE SELÇUKLULARI)

Selçuklu hükümdar âilesinden ve Alparslan'ın kumandanlarından Süleymân Şah tarafından Anadolu'da kurulan ilk Türk devleti Anadolu Selçuklu Devleti'dir. Malazgirt Zaferi'yle Anadolu kapılarını Türklere açan *mücâhid* Sultan Muhammed Alparslan, muhârebeye iştirak eden kumandan ve Türkmen reislerine Anadolu'yu İslâmlaştırma vazifesini vermişti. Bunlardan Kutalmışoğlu Süleymân Şah (vef. 1086) Güneydoğu Anadolu civârlarındaki *fetih* harekâtından sonra Antakya'dan Anadolu'ya girdi. 1074 senesinde Konya ve havâlisini mahallî Rum despotlarından alarak, fetihlere devamla İznik önlerine geldi. 1075 senesinde İznik'i fethederek, burayı emrindeki kuvvetlerin merkezi yaptı. Böylece Türkiye Selçuklu Devleti'nin temeli atılmış oldu.

Süleymân Şâh, Bizans *tekfurlukları* arasındaki çekişmelerden faydalanarak bölgedeki hâkimiyetini kuvvetlendirdi. İznik'te yeni bir Türk devletin kurulması, Anadolu'ya gelen Türkmenlerin birleşmesini temin edip doğudaki Müslüman Türklerin büyük topluluklar hâlinde bölgeye gelmelerine sebep oldu. Bölgede Türk nüfusunun artarak devletin kuvvetlenmesi netîcesinde, Bizans'ın kötü idâresi, bitmek bilmeyen iç harpler ve isyânlar yüzünden perişân olan yerli halk, Süleymân Şah'ın idâresinde huzûr ve sükûna kavuştu. Bu sâyede Türkiye Selçuklu Devleti daha sağlam bir temele oturmuş oldu.

Çeşitli sebeplerle bölgeye gelen Türkmenleri emrinde birleştiren Kutalmışoğlu Süleymân Şah, Anadolu'da birlik ve hâkimiyetini kuvvetlendirmek, Fırat boylarında ve Kilikya taraflarında toplanmaya çalışan Er-

menilere mâni olmak için harekete geçti. 1082 senesinde Çukurova'ya giren Süleymân Şah; Adana, Tarsus ve Misis dâhil bütün bölgeyi fethetti. 13 Aralık 1084'te Hristiyanlardan Antakya'yı aldı. 5 Haziran 1086'da Suriye Selçuklu Meliki Tutuş'la Halep yakınlarındaki Aynüsseylem mevkiinde yapmış olduğu muhârebede mağlup oldu ve harb meydânında vefât etti. Oğulları, Selçuklu Sultanı Melikşâh'ın yanına gönderildi. Devlet bir müddet Süleymân Şah'ın İznik'te vekil bıraktığı Ebü'l-Kâsım tarafından idâre edildi.

Selçuklu Sultanı Melikşâh'ın 1092'de vefâtından sonra İran'dan kaçarak gelen oğlu Kılıç Arslan (1092-1107) İznik'te merâsimle karşılanıp, Türkiye Selçuklu tahtına çıkarıldı.

Birinci Kılıç Arslan tahta çıkar çıkmaz, devleti yeniden teşkilâtlandırdı. İznik'i mâmur bir hâle getirdi. İçte otoriteyi sağladıktan sonra hemen *gazâ* ve *akınlara* başladı. Marmara sâhillerine yerleşmeye uğraşan Bizanslıları bu bölgeden çıkardı. Batıyı emniyete aldıktan sonra doğuya yöneldi, 1095 senesinde Malatya'ya hareket etti ve şehri muhâsara etti. Fakat bu sırada Haçlıların Batı Anadolu'ya girmesi üzerine, Kılıç Arslan muhâsarayı kaldırıp süratle geri döndü.

Avrupa'daki meşhûr *imparator, kral, prens, derebeyi* ve *şövalyelerin* büyük bir taassupla tertip ettikleri *Haçlı Seferlerinin* ilki 1096-1099 seneleri arasında yapıldı. Birinci Kılıç Arslan, Haçlıları *vur-kaç taktiğiyle* imhâ etti. Ancak İznik elden çıktığı için Konya'yı *pâyitaht* yaptı. Bizans imparatoruyla anlaşma imzâladıktan sonra doğu fetihlerine başladı. 1102 senesinde Malatya'yı fethetti. Daha sonra Musul'u da topraklarına kattı. Emir Çavlı, Artukoğlu İlgâzi ve Sûriye meliki Rıdvân'ın kuvvetleriyle Habur Nehri kenarında yaptığı muhârebede yenilerek nehre düşüp boğuldu (Temmuz 1107). Bu hâdisenin arkasından Kılıç Arslan'ın büyük oğlu Musul Vâlisi Şehinşah, Emir Çavlı tarafından esir alınarak İsfahan'a götürüldü.

Kılıç Arslan'ın vefâtı ve oğlunun esâreti, Türkiye Selçuklularını çok sarstı. Düşmanları bunu fırsat bilerek ülke topraklarına saldırdı. Bizanslılar, Batı Anadolu sâhillerini işgâle başladı. Bu durum karşısında Türkler,

İç Anadolu'ya doğru çekilmek zorunda kaldı. 1110 senesinde esâretten kurtulan Şehinşah (1110-1116) Konya'ya gelerek tahta geçti. Şehinşah'ın ve Kayseri emîri Hasan Bey'in büyük gayretlerine rağmen, Bizanslıların zulmünden kaçan Batı Anadolu'daki Türklerin, Orta Anadolu yaylalarına çekilmesi durdurulamadı.

Kayınpederi Danişmendli Emîr Gâzi'nin yardımını alan Şehzâde Mesud, kardeşi Şehinşah'ı tahttan indirerek 1116'da Konya Selçukluları tahtını ele geçirdi. Sultan Birinci Mesud (1116-1155) Dânişmendli tahakkümünden kurtulmaya, Bizanslıları Anadolu'dan atmaya ve birliği sağlamaya çalıştı. 1118 senesinde batı seferine çıktı. Bu seferden sonra da doğuya seferler düzenledi.

Bizanslılar, Türklerin Batı Anadolu'da ilerlemelerini durdurmak için İmparator Manuel kumandasında bir orduyla Konya üzerine yürüdü. Bu tehlikeli durum üzerine Sultan Mesud'un oğlu Kılıç Arslan, Aksaray'da bir ordu hazırlayarak, Konya önündeki Bizans ordusunun karşısına çıktı. Bizans ordusunu pusu ve taarruzlarla 1146 senesinde ağır bir mağlûbiyete uğrattı.

Bu sırada İkinci *Haçlı Seferi*'yle Anadolu'ya giren Avrupalılar da Türk *mücâhid*lerinin kılıçları önünde duramadı. Selçuklu ordusu, Haçlılar karşısında büyük muvaffakiyetler elde etti. Bu zaferler, istikrar ve yükselme devrini tekrar başlattı. Selçukluların halka adâletle muâmele etmesi sebebiyle, Hristiyanların birçoğu Bizans yerine Türk idâresine bağlandı. Birçok eser inşa ettiren Sultan Mesud, kırk yıl *saltanatta* kalmış ve son olarak Kilikya seferinden dönünce hastalanmış, vefâtının yaklaştığını hissedince de Türk an'anesi gereğince devletini üç oğlu arasında taksim ederek 1155 senesinde vefât etmiştir. Sultan Birinci Mesud'dan sonra yerine oğlu İkinci Kılıç Arslan (1155-1192) tahta çıktı. İkinci Kılıç Arslan babasının yolundan giderek, büyük hamleler yaptı. Anadolu'nun siyâsî birliğini kurmaya, ekonomik ve kültürel yükselişini sağlamaya çalıştı. Doğu seferine çıkarak devletin hudutlarını Fırat Nehri'ne kadar genişletti. Bizanslılara ve yardımcı kuvvetlerine karşı 1176'da Miryakefalon (Myriocephalon-Düzbel-Karamukbeli) Meydan Muhârebesi'ni kazanarak

Anadolu'yu yurt edinen Türklerin bir daha bölgeden atılamayacağını ispatladı. Diğer yandan bu zaferle Bizans'ın bir kere daha Anadolu hâkimiyeti planı suya düştü. İkinci Kılıç Arslan daha sonra *akıncılarını*, Batı Anadolu'nun fethiyle vazifelendirdi. 1182 senesinde Uluborlu, Kütahya ve Eskişehir havâilileri fethedildi. Denizli ve Antalya muhâsara edildi. Dânişmend arâzisi ile Çukurova da zaptedildi.

Kazanılan zafer ve muvaffakiyetlerle siyâsî birlik ve hudut emniyeti sağlandı. İktisâdî ve kültürel yükselme başladı. Bir süre sonra Kılıç Arslan, mücâdeleyle geçen uzun saltanat senelerindeki yorgunluğunu ve ihtiyârlığını mâzeret gösterip istirâhata çekildi. Sâhip olduğu toprakların idâresini on bir oğlu arasında taksim etti. Kendisi Konya'da büyük sultan olarak kaldı. Oğullarının her biri bir vilâyette idâreyi ele aldılar. Aralarındaki saltanat mücâdeleleri kudretli devleti zayıflattı.

Bu sırada Selâhaddin-i Eyyûbî'nin Kudüs'ü zaptetmesi Üçüncü Haçlı Seferi (1190)'nin başlamasına sebep oldu. Anadolu'dan geçmeye çalışan kalabalık Haçlı ordusu, şehzâdelerin mukâvemetiyle karşılaştı. Yaptıkları çete harbleriyle Haçlı ordusuna büyük zâyiat verdirdiler. Fakat çok kalabalık olan Haçlıların bir kısmı Filistin'e ulaştı.

İkinci Kılıç Arslan 1192 senesinde Konya'da vefât etti. Yerine büyük oğlu Gıyâsüddîn Keyhüsrev (1192-1196) geçti. Fakat kardeşleri onun iktidarını kabul etmeyince aralarında saltanat mücâdelesini başladı. Tokat Meliki Rükneddîn Süleymân Şah (1196-1204), 1196 senesinde Konya'yı zaptetti ve saltanatını ilân etti. Birliği sağladıktan sonra Bizans'ı tekrar senelik vergiye bağladı. İç mücâdelelerden faydalanarak hudut tecâvüzlerine başlayan Ermenileri cezâlandırdı. Gürcüler, Saltukluların zayıflamasından istifâde ederek Erzurum'a kadar gelince doğu seferine çıktı. 1202 senesinde Saltuklu Devleti'ne son verdi. Artuklular ve Mengüçüklerden aldığı yardımla Erzurum'dan Gürcistan üzerine sefere çıktı (1202). Sarıkamış yakınlarında Gürcü-Kıpçak ordusunun baskınına uğradı ve mağlup oldu. 1204'te kardeşi Mesud'dan Ankara'yı aldı. Tekrar Gürcistan seferine çıktıysa da yolda hastalanarak 6 Temmuz 1204 târihinde vefât etti. Konya'da Künbedhâne'ye defnedildi.

Türklerin Anadolu'ya girişini gösteren bir tablo (Malazgirt Muhârebesi)

Rükneddîn Süleyman Şah ilim ve din adamlarına fevkalâde ehemmiyet verirdi. Askerî bir dehâ olduğu husûsunda kaynaklar hemen hemen ittifak hâlinindedir. Halka yardımda bulunmayı bir âdet haline getiren sultanın bu hareketleri, dînine çok bağlı olmasından kaynaklanıyordu. İkinci Süleyman Şah vefât edince yerine oğlu Üçüncü Kılıç Arslan (1204-1205) geçti, fakat çok geçmeden Birinci Gıyâsüddîn Keyhüsrev, Türkmen beylerinin dâvetiyle sultanlığının sekizinci ayında olan küçük yaşta-ki yeğeni Kılıç Arslan'ın yerine Türkiye Selçuklularının sultânı oldu.

Gıyâsüddîn Keyhüsrev, bu ikinci saltanat yıllarında (1205-1211) devletin hudutlarını emniyete almak için Bizanslılar ve Ermenilerle mücâdele etti. Dördüncü Haçlı Seferiyle (1204) İstanbul, Lâtinlerin hâkimiyetine geçti. Bizans hânedânı Anadolu'ya kaçıp İznik ve Trabzon'da iki devlet kurdu. Bizanslılar, Karadeniz sâhillerine yerleşerek ticâret yolunu kapattılar. Gıyâsüddîn Keyhüsrev ticâret yolunu açmak için 1206 senesinde se-

fere çıktı. Bizanslıları bu bölgeden atarak, Karadeniz yolunu açtı. Ertesi sene Akdeniz sâhillerine inerek Antalya'yı fethetti (5 Mart 1207). Bu sırada *akıncı beyleri* Batı Anadolu'da birçok yeri aldılar. Bu fetihler İznik Bizanslılarını telaşlandırdı. Bizans ordusu ile 1211 senesinde Alaşehir'de yapılan muhârebede Selçuklu ordusu büyük zafer kazandı. Muhârebe bittikten sonra Gıyâsüddîn Keyhüsrev, meydânı dolaşırken bir Frank askeri tarafından şehid edildi. Yerine oğlu İzzeddîn Keykâvus geçti.

Gıyâsüddîn Keyhüsrev iyi bir tahsil ve terbiye görmüştü. Dolayısıyla ilmî ve içtimâî faâliyetlerin hem teşvikçisi, hem de himâyecisi idi.

İzzeddîn Keykâvus (1211-1220) saltanatının ilk yıllarında taht mücadelesini halletti. Daha çok iktisâdî meselelere, memleketin îmarına ve kültür faâliyetlerine ehemmiyet verdi. *Kervansaray*, câmî ve *medreseler* inşâ ettirdi. 1214 senesinde Sinop'u, 1216'da Antalya'yı fethetti. Yine 1216 yılında Ermenilere karşı düzenlemiş olduğu seferle (I. Ermeni seferi) Ereğli, Lârende ve Karaman kalelerini geri aldı. Verem hastalığına yakalanan İzzeddîn Keykâvus 1220 senesinde Vîrânşehir'de vefât etti. Sivas'ta inşâ ettirdiği Dârüşşifâ'nın yanındaki türbesine defnolundu. Yerine kardeşi Alâeddîn Keykubâd geçti.

Sultan Birinci Alâeddîn Keykubâd (1220-1237) zamânı, Türkiye Selçuklularının en kudretli, en müreffeh ve en parlak devri olarak geçti. Anadolu'nun emniyeti için başta Konya, Kayseri ve Sivas olmak üzere şehirleri surlarla tahkim ettirdi. Moğol tehlikesine karşı hudutlarda tedbir aldı. Bu işleri sırasında fetihlere de devâm etti. Askerî ve ticârî ehemmiyeti büyük olan Kalonoros Kalesi'ni¹ muhâsara altına aldı ve 1223 senesinde fethetti. Buraya, sultanın ismine nispetle Alâiye denildi. Moğol tehlikesine karşı tahkim ve askerî tedbirler yanında diplomatik yola da başvurdu. Moğol Ögedey Kaan'a elçi gönderip sulh yaptı. Alâeddîn Keykubâd, saltanatı zamanında Türkiye Selçuklu Devleti'ni Moğol istilâ ve zulmünden korudu. Alâeddîn Keykubâd, 1 Haziran 1237 târihinde Kay-

¹ Bu kaleye Rumlar 'Kalonoros', Avrupalılar da 'Candelore' adını vermişlerdir. Şimdiki Alanya şehridir.

seri'de vefât etti. Yerine İzzeddîn Kılıç Arslan'ı veliahd tâyin etmesine rağmen büyük oğlu Gıyâsüddîn Keyhüsrev tahta geçti.

Derin bir ilim ve târih bilgisine sahip olan Alâeddin Keykubad, ülkenin içtimâî, iktisâdî ve ilmî cihetten kalkınması yönünde gayrette bulunmuştur.

İkinci Gıyâsüddîn Keyhüsrev (1237-1246) Moğollara Köseadağ'da yenilince (3 Temmuz 1243), devletin yıkımı başladı. Köseadağ bozgunundan, Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılışına kadar olan devrede (1243-1308), İkinci İzzeddîn Keykavus (1246-1249), Birinci Keykâvus (1254-1257), Dördüncü Rükneddin Kılıç Arslan (1257-1266), İkinci Alâeddin Keykubad (1249-1257), Dördüncü Rükneddin Kılıç Arslan (1262-1266), Üçüncü Gıyâsüddîn Keyhüsrev (1266-1284), İkinci Mesûd (1284-1296 ve 1302-1308) hüküm sürmüş olmalarına rağmen Selçuklular büsbütün, Moğol baskısı ve zulmü altında kalmıştır.

1259'da Kızılırmak hudut olmak üzere devletin ikiye ayrılması, 1262'de Karamanlıların isyan edip Konya üzerine yürümeleri, 1276'da Moğollara karşı Hatiroğlu isyânı, 1277'de Mısır Memlûk Sultanı Baybars'ın Hatiroğlu'nu desteklemek için Anadolu'ya girip, Kayseri'ye kadar gelmesi, Karamanoğlu Mehmed Bey'in 1277'de Konya'da yeni bir sultanı tahta çıkarma teşebbüsüyle, Cimri hâdisesi gibi çeşitli siyâsî, iktisâdî ve sosyal çalkantılar meydana geldi.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin çöküşü başlayınca, Moğol zorbalığının önüne geçmek için Türk beyleri ve Anadolu ahâlisinin yer yer mücâdelesi görüldü. Çökmekte olan Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkıntıları üzerinde çeşitli *Oğuz boyları*, Türkmen beyleri ve kumandanlar, *beylikler* kurmaya başladı. Bu beyliklerden, Bizans hududunda kurulan Osmanlı Beyliği'nin umûmî olarak Batı Hristiyan âlemine karşı açık *fütûhât* cephesiyle diğerlerinden farklı stratejik mevkiye bulunması, o istikamette süratle genişleme imkânı bulması, dar ve sıkışık *beyliklerin* reislerine yerine göre dostça, bâzen de baskı yaparak bütün Anadolu'yu kendi idâresinde toplaması, 20. asrın başlarına kadar üç kıtaya hâkim olmasını sağlamıştır.

Türkiye Selçuklu Devleti arâzisi üzerinde Moğollar, korkunç katliam, yıkım ve dehşet saçıcı hâdiseler bırakarak, bölgeyi işgâl ettiler. Moğol istilâsıyla Türkiye Selçuklu Devleti, XIV. yüzyılın başında tamâmen yıkıldı (1318). Anadolu, Moğol kontrolüne girdiyse de, XIV. yüzyıldan sonra bölgede Osmanlı hâkimiyeti başlayıp, Haçlılar ve Moğolların açtığı yaraları kapamaya çalıştı.

Türkiye Selçuklu Devleti'ni Oğuzların Üç Oklar kolunun Kınık boyuna mensup Selçuklular kurup idâre ettiler. Devlet teşkilâtı sağlam bir esâsa sâhipti. Türkiye Selçukluları; Karahanlı, Büyük Selçuklu ve Abbâsîlerin yanında diğer Türk ve İslâm devletlerinin teşkilâtlarından da geniş ölçüde faydalandılar. Bunları mükemmel bir şekilde kendi bünyelerine uydurdular. Sultanlar, devletin idâresinde hissedilen ihtiyaçlara göre teşkilâtlarını genişlettiler ve zaman zaman da yenileme yollarına gittiler. Devletin, *hânedân* âzâları arasında taksim edilmesinin; bölünmeye ve saltanat mücadelesine sebep olduğu görüldü. İkinci Kılıç Arslan'dan sonra merkeziyetçilik geliştirildi.

Devlet, önceki Türk hâkimiyetlerinde olduğu gibi *hânedânın* müşterek mes'ûliyeti altındaydı. Devleti idâre eden hükümdârın ise, *hânedân* mensubu olması şarttı. İsimleri Türkçe ve İslâmî idi. Ayrıca *halîfe* ve âlimler tarafından künye ve lakablar verilirdi. Tahta yeni çıkan sultanlar, *halîfeye* hükümdârlıklarını tasdik ettirirler, adlarına para bastırır ve hutbe okuturlardı. Muhârebelerde veya herhangi bir gezide hâkimiyet alâmeti olarak sultanların başları üstünde atlastan veya altın işlemeli kadifeden yapılmış bir çetr (şemsiye) tutulur, dâimâ yanında hazır bulunan *kös*, sultanın kapısında günde beş defâ *növbet* çalardı. Vilâyetlerdeki meliklerin günde üç *növbet* çaldırma hakları vardı. Sultanlar, haftanın muayyen günlerinde devlet erkânını ve emirleri huzuruna kabul eder ve onların görüşlerini alırdı. Sultan; *iktâların* tevzii, *kâdî* (hâkim)ların tâyini, devlete bağlı *beylik* ve sultanların başına geçenlerin tâyini tasdik eder, hükûmete karşı işlenen cürümlerle meşgul yüksek mahkemeye de başkanlık ederdi. Devletin mutlak sûretle idâresi, birinci derecede sultana âit olmakla birlikte, bizzat ken-

Osman Gâzi'den Sultan Vahidüddin Han'a

Osmanlı Tarihi

2

Çamlıca Basım Yayın / 1

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdüddîn Hân'a
OSMANLI TARİHİ / 2

Ömer Faruk YILMAZ

Yayın Yönetmeni
Kemal ERKAN

Editör
Selman SOYDEMİR

Tashih
Soner DEMİRSOY

Grafik Tasarım
Abdullah KUBİLAY

Kapak Tasarımı
Sedat YAZILITAŞ

1. Baskı: İstanbul 2006

7. Baskı: İstanbul 2023

ISBN: 975-98016-7-1

ÇAMLICA

Baskı ve Cilt

Çamlıca Basım Yayın Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad.
No: 54 Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL

Tel: (0212) 657 88 00 (pbx)

Faks: (0212) 657 95 88

Matbaa Sertifika No: 16384

www.camlicabasim.com / bilgi@camlicabasim.com

T.C. Kültür Bakanlığı
Sertifika No: 46592

© Bu eserin bütün yayın hakları Çamlıca Basım Yayın ve Ticaret Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz.

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdiiddîn Han'a

Osmanlı Tarihi

2

Ömer Faruk YILMAZ

ÇAMLICA

İstanbul 2023

Kısaltmalar

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.mlf.	: Aynı müellif
AÜ	: Ankara Üniversitesi
a.y.	: Aynı yer
AY	: Arapça yazmalar
b.	: Bin, İbn
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bibl.	: Bibliyografya
bk.	: Bakınız
bl.	: Bölüm
bs.	: Basım, baskı, tab'
c.	: Cilt
cev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ed.	: Editör
Ed. Fak.	: Edebiyat Fakültesi
Evr.	: Evrak (Arşiv)
Far.	: Farsça
Fas.	: Fasikül
Fr.	: Fransızca
FY	: Farsça yazma
HH	: Hatt-ı Hümayûn
H.	: Hicrî
hak.	: Hakkında
hk.	: Hüküm
H.z.	: Hazret-i
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
Kar.	: Karton (Başbakanlık Arşivi)
Ks.	: Kısım (Başbakanlık Arşivi)
Ktb.	: Kütüphâne
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
nr.	: Numara
nşr.	: Neşreden
s.	: Sahife
sy.	: Sayı
T	: Türkçe
TIEM	: Türk ve İslam Eserleri Müzesi
TOEM	: Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası
Trc.	: Tercüme, tercüme eden
TSM	: Topkapı Sarayı Müzesi
TSMA	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TY	: Türkçe yazmalar
VGMA	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
vr.	: Varak (yazma eserler için)
vd.	: Ve devamı
Zrf.	: Zarf (Başbakanlık Arşivi)

İçindekiler	5
Takdim	13
Fâtih Sultan Mehmed Hân Devrinin Diğer Hâdiseleri:	17
Silivri Kalesi'nin Teslim Olması	17
İmroz, Limni ve Taşoz, Enez ve Midilli Adaları'nın Beyleri ile Enez Kazası ve Midilli Adası Ceneviz Beyleri'nin İtâati	17
Çeşitli Devletlerin Osmanlı'ya Sadâkatlerini Bildirmeleri	18
Venedik Cumhuriyeti ile Naksos (Nakşa) Dükalığı'nın Osmanlı Devleti ile Sulh Akdi	18
Eski Saray'ın İnşaatının Tamamlanması	20
Birinci Sırbistan Seferi	21
İkinci Sırbistan Seferi	24
Osmanlıların Arnavutluk'ta Berat Zaferi	29
Rodos Şövalyelerine Harp İlânı ve Osmanlı Donanmasının Adalar Seferi	31
Arnavutluk'ta Mat (Albulena) Bozgunu	32
Birinci Mora Seferi	32
Sırbistan Fütûhatı	34
Atina'nın Fethi	35
Eyüp Sultan Câmii ve Külliyesi'nin Tamamlanması	36
Akşemseddin Hazretleri	36
İkinci Mora Seferi	41
Arnavutluk Sulhü	42
Amasra Ceneviz Kolonisi'nin Fethi	43
İsfendiyoğulları (Candaroğulları) Beyliği'nin İlhak Edilmesi	44
Akkoyunlu Hükümdârı Uzun Hasan'ın Avrupa ve Trabzon Rum İmparatorluğu ile İttifakı	49
Anadolu Harekâtı ve Trabzon'un Fethi	50
Eflak Prensiği'nin Osmanlı'ya İlhak Edilmesi	55
Midilli Adası'nın Fethi	61
Çanakkale Boğazı'nın Tahkîmi	61
Fâtih Câmii ve Külliyesi'nin Yapılışı	62
Bosna-Hersek Krallıklarının Osmanlı Devleti'ne Tâbi Olması	62
İkinci Bosna Seferi	64
Fâtih Sultan Mehmed Hân'ın Bosnalı Rûhânilere Fermânı	65
Osmanlı-Venedik Harbi	66
Karamanoğulları Verâset Meselesinin Çıkması	69
Arnavutluk Seferi	72
Karaman İlinin Osmanlı Vilâyeti Hâline Gelmesi	74
Arnavutluk Seferi ve İskender Bey'in Ölümü	75
Eğriboz (Ağrıboz) Adası'nın Fethi ve Venedik Donanması'nın Hezimetî	76

Osmanlı Padişahları

Eakdim

Osmanlı Devleti, şüphesiz ki, târihte yer alan en büyük devletlerden biridir. Osmanlıların kurduğu medeniyet İslâm inanç ve itikadına dayanıyordu. Denilebilir ki, İslâm Medeniyeti'nin dünya hâkimiyetini Osmanlılar temsil etmişlerdir.

Osmanlı'yı tanımak ve anlamak, siyâsî ve askerî târihinin yanında, içtimâî, iktisâdî, hukûkî, idârî teşkilât ve medeniyet târihini; maârif, din, tasavvuf ve fikir hayatının husûsiyetlerini de bilmekle mümkün olur.

Halbuki, Osmanlı hakkında bilinenler, bilinmesi gerekenler yanında çok azdır. Çünkü arşiv vesikalarının henüz çok az kısmı tasnif edilebilmiş, kütüphanelerde bulunan çok sayıda eser de henüz bütün teferruatıyla istifâdeye arz edilememiştir.

Şurası da sevindiricidir ki, bugün Osmanlı târihinin çeşitli devirlerine âit araştırmalar artarak devam etmekte, her gün yeni vesikalar bulunmakta ve birçok mesele açığa çıkarılmaktadır.

Bu eser hazırlanırken yeni vesika ve araştırmalardan da mümkün olduğu kadar istifâde edilmiştir. Görmek imkânını bulamadığımız kaynaklar ve yeni araştırmalar da mutlaka vardır. Fakat bu hal, hiçbir istisnası olmamak şartıyla her müellif ve her telif eser için bahis mevzuudur. Burada en mühim Osmanlı târihi kaynaklarının yazma ve basmalarından, mümkün olabileceği kadar arşiv vesikalarından ve telif eserlerden istifâde edilmiştir.

“Osman Gâzî'den Sultan Vahîdüddîn Han'a Osmanlı Târihi” ismini verdiğimiz bu eser, siyâsî ve askerî hâdiseleri kronolojik olarak anlatmakla beraber, kısa da olsa ictimâî hayat, ilmiye ve teşkilât mevzularını da ihtivâ etmektedir. Esere, Anadolu Selçuklu Devleti târihinin kısa bir hülâsası ile giriş yapıldı. Moğol istilâsı ile başlayan beylikler devri ve Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunu hazırlayan sebepler kaydedildi. Ertuğrul Gâzî'den itibaren sıra ile her pâdişâh devrinin vukûatı yer aldı.

Padişahların hayatları, yetişmeleri, şahsiyetleri, devirlerinin vukûatı, meşhûr kişilerin hayatları ve vefâtları, pâdişâhların ve vâlîde sultanların hayır eserleri, hizmetleri, yabancı devletlerle münâsebetleri, devirlerindeki yabancı devlet adamları ve en sonunda da kısa kronolojileri yazıldı. Hâdiseler anlatılırken mevzularla alâkalı çeşitli menkıbelere de yer verildi.

Yapılan iktibaslar dipnotlarla gösterildi. Metinler harita ve resimlerle desteklendi. Osmanlı Devleti resmî kıyâfetleri hakkında okuyucularımızın bilgisi olması maksadıyla metinlerin arasına Osmanlı kıyâfet resimleri konuldu.

Bu vesîle ile muhteşem târimimizin altı buçuk asrını ihtivâ eden “Osman Gâzi’den Sultan Vahidüddin Han’a Osmanlı Târîhi”nin okuyucularımıza faydalı olması en hâlisâne temennimizdir.

ÇAMLIKA

İstanbul 2016

Fâtih Sultan Mehmed Hân Devri

(İstanbul'un fethinden sonraki hâdiseler)

SİLİVRİ KALESİ'NİN TESLİM OLMASI

İstanbul'un muhâsarasından evvel İstanbul civârı Bizanslılardan temizlenirken tahkimâtının güçlü olmasına güvenen Silivri Kalesi teslim olmayı reddetmişti. Bizans idâresi devrinde bazen saltanat iddiacılarının bazen de imparatorluk hânedânından bazı prenslerin merkezi olduğu için mühim bir şehir sayılan Silivri'de Kantakuzenos hânedânının sonradan harâb olmuş bir sarayı da vardı. İstanbul'un muhâsarasından evvel buraya birçok tanınmış kişilerin toplanmış olduğu da rivâyet edilir. Kalede bulunanlar İstanbul'un fethiyle artık hiçbir dayanakları kalmadığını anlayınca hayatlarına dokunulmamak şartıyla teslim olmuşlardır (1453).

İMROZ, LİMNİ VE TAŞOZ, ENEZ VE MİDİLLİ ADALARININ BEYLERİ İLE ENEZ KAZÂSİ VE MİDİLLİ ADASI CENEVİZ BEYLERİNİN İTÂATİ

İstanbul'un fethi sırasında Ege denizindeki adalar muhtelif devletler arasında paylaşılmış durumdaydı. Bunların çoğu kuzeyden güneye doğru Ceneviz ve Venedik cumhuriyetleriyle Rodos şövalyelerinin elinde bulunuyordu. Bizans İmparatorluğu'nun elinde yalnızca İmroz, Taşoz ve Limni adalarının idâresi kalmıştı.

Bu adalar Anadolu sahillerinin yakınında ve Çanakkale Boğazı'nın stratejik yerlerinde bulunuyordu. Fâtih Sultan Mehmed'in muhtemel hedeflerinden birisi de Kıbrıs adasına, oradan da Mısır'a ulaşmaktı. Bu sebeple Adalar Denizi'nde (Ege Denizi) büyük bir siyâsî ve askerî faaliyet içinde bulunuyordu.

İstanbul'un fethiyle bu adalardaki halk büyük bir paniğe düşmüş ve Bizans'ın elinde olmayan Eğriboz, Sakız ve Girit adalarına göçe başlamışlardı.

Bu arada Limni, İmroz ve Taşoz beyleri ile Enez¹ kazâsı ve Midilli adasında bulunan Ceneviz beyleri, Fâtih Sultan Mehmed Hân'a tabiiyetlerini

¹ Enez, Edirne vilâyetinde ve Meriç Nehri'nin Adalar Denizi (Ege Denizi)'ne döküldüğü noktada kazâ merkezidir. Buranın Osmanlılar devrindeki ismi İnöz idi.

bildiren heyetler gönderdiler. Gelibolu'da bulunan donanma kumandanı Hamza Bey'e müracaatta bulunan İmrozlu meşhur târihçi Kritovulos, hem buraların taarruzdan korunması hem de itâatlerinin kabul edilmesini istedi.

1453 senesi yazında gelen bu heyetlerin müracaatları sultan tarafından kabul edildi. Bu vaziyet karşısında İmroz adası Enez Beyi Palamadi'nin ve Limni ile Taşoz adaları da Midilli Ceneviz dükası Rodrigo'nun idâresine verilmiştir. Böylece Bizans adaları ile Ceneviz adaları Osmanlı hâkimiyetine girmiş oldu.²

ÇEŞİTLİ DEVLETLERİN OSMANLI'YA SADÂKATLERİNİ BİLDİRMELERİ

İstanbul'un fethi zafernâmelerle İslâm devletlerine tebşir edilmiş olduğu için bunlardan tebrik heyetleri gelmiştir. Etrafta bulunan çeşitli Hristiyan devletlerinden de tebriklerini arz etmek için elçiler gelmiş ve bunlardan Trabzon Rum İmparatorluğu 2 bin, Sırbistan Krallığı 12 bin, Raguza Cumhuriyeti 3 bin, son Bizans imparatoru XI. Kostantinos Paleologos'un kardeşleri Dimitrios ile Thomas idâresinde bulunan Mora Despotluğu 10 bin, Sakız Ceneviz Kolonisi 6 bin ve Midilli Ceneviz Dükalığı da 3 bin düka altını haraç vermeye mecbur kalmışlardır. Bu haraç aynı zamanda komşu devletlerle sulh içinde bulunulacağını da göstermektedir. Fakat sulhu bozanlar, sırası geldikçe Osmanlı'yı karşılarında bulmuşlardır.

VENEDİK CUMHURİYETİ İLE NAKSOS (NAKŞA) DÜKALIĞI'NIN OSMANLI DEVLETİ İLE SULH AKDI

İstanbul'un fethinden sonra Venediklilerle sulh akdedilmiştir. Bu sulh akdine göre Venediklilere Osmanlı iskelelerinde ticaret serbestliği verilmiş ve İstanbul'da Balyos (Baile/Balyoz) ünvânıyla bir Venedik konsolo-

² İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I, İstanbul 1971, s. 272.

Fâtiḥ Sultan Mehmed Hân

su bulunmasına müsâade edilmiştir. Venedik hükûmetinin de vaktiyle Sultan İkinci Murad devrinde olduğu gibi, Arnavutluk'taki arazisinin emniyet ve masûniyeti mukâbilinde her sene iki yüz bin düka altını haraç vermesi kararlaştırılmıştır. Bunun yanında İstanbul'un fethinde esir düşen Venedikliler de serbest kalmak için büyük bir fidye ödemek mecburiyetinde kalmıştır. Her iki taraf tebaasının can ve mal emniyetini iki taraf da taahhüd etmiştir. Bu esaslar Venedik himâyesinde bulunan Yunan adalarındaki Naksos (Nakşa) dükasıyla aile ve tebaasına da şâmil olmuştur. Bu Osmanlı-Venedik sulhu dokuz sene sürmüştür (1454-1463).

ESKİ SARAY'IN İNŞAATININ TAMAMLANMASI

İstanbul'un fethinden sonra yapılan ilk saray, bugünkü İstanbul Üniversitesi merkez binasının bulunduğu yerde idi. Burası sonraları "Sarayı Atık-i Ma'mûre (Eski Saray)" olarak anılmıştır. Bu binanın inşâsı, İstanbul'un fethinden yirmi gün sonra başlamış ve 1454 senesi Nisan ayı içinde bitirilmiştir.

Eski Saray (Sarayı Atık-i Ma'mûre) bugünkü İstanbul Üniversitesi merkez binasının yerindeydi (1904'teki hâli)

Eski Saray'da hem hizmet, hem muhâfaza vazifesiyle mükellef olarak bir hayli harem ağası, kapı ağası, kapıcı, baltacı vs. vardı. Bayramın üçüncü günü hükümdârların Eski Saray'a gelerek, saray halkının tebriklerini kabul etmeleri âdetti.

Eski Saray'ın ihtivâ ettiği bütün binalar topluluğu, yüksek ve kalın duvarlarla çevrili bulunup bu surların harice açılan üç kapısı da kapıcıların nezaretinde idi. Bu kapılardan doğu tarafındaki "Divan Kapısı" (Mercan), güneydeki "Bâyezid Kapısı" ve batıdaki "Süleymaniye Kapısı" diye anılırdı.

Topkapı Sarayı yapılcaya kadar Fâtih Sultan Mehmed İstanbul'da bulunduğu müddetçe bu sarayda ikâmet etmiştir.

BİRİNCİ SIRBİSTAN SEFERİ

Fâtih Sultan Mehmed Hân, Sırbistan üzerine üç sefer tertib etmiştir. Sırp Despotu Brankoviç (Georges Brankovitch-Vılkoğlu-Vılıkoğlu Yorgi), İstanbul'un fethinden sonra, Edirne'ye dönen Fâtih'e bir elçilik heyeti yollayarak hem fethi tebrik etti, hem de Osmanlı Devleti'ne âit iken, kendilerinin işgâl ettiği bazı kalelerin anahtarlarını gönderdi (21 Haziran 1453). Fakat diğer taraftan da Osmanlılar aleyhine hazırlanmak istenen bir Haçlı seferi için Macarlarla görüşüyor ve vergilerini de zamanında ödemiordu. Fâtih, bu hareketleri öğrenmiş ve ona göre hazırlığa başlamıştı.

Osmanlı idâresi, kendilerine âit iken Sırlara geçen bu kalelerden başka, yine kendilerinin olan diğer kalelerin de anahtarlarını, kısaca Sırp Kralı Brankoviç'ten Sırbistan'ı terk etmesini istedi. Red cevabı alınca, birinci Sırbistan seferi başlamış oldu. 1454 senesi baharında Sırbistan üzerine sefer düzenlendi³. Fâtih, ordusuyla Filibe'ye geldiği sırada, Hunyadi de boş durmamış, Tuna'yı geçerek Osmanlıların almış oldukları sahayı tahrip etmişti.

³ İdris-i Bitlisi, *Heşt Behişt*, VII, Sa'di terc., Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (TSMK), nr. 196, vr. 92a-b.

Sultan Fâtih, bu seferinde Sivricehisar'ı (Ostroviç) ve Semendire'yi muhâsara etti⁴. Sivricehisar'ı fetheden Osmanlı ordusu, Sırbistan topraklarından çekildi ve Fâtih Edirne'ye döndü. Ordu çekilir çekilmez, Vidin-Niş bölgesinde Hunyadi Yanoş kumandasındaki Macarlar güneyden, Brankoviç emrindeki Sırlar ise diğer taraftan hareket ederek Osmanlı topraklarına girdiler. Bölgede 32 bin kişilik bir kuvvetle bırakılan Firuz Beyoğlu, düşmana mâni olmak istedi ise de Georges Brankoviç ve Hunyadi'nin birleşik ordusuna mağlub olarak esir düştü. Böylece, Vidin⁵ ve Niş arasındaki Osmanlı toprakları tamamen Sırp ve Macarlar tarafından işgâl edildi. Vidin Kalesi de fazla dayanamayarak Hunyadi'nin eline geçti.

Hunyadi, tek başına Fâtih Sultan Mehmed Hân karşısında duramayacağını bildiği için, İmparator Frederik'e bir mektup yazarak, Hristiyanlığın kurtuluşu için bir Haçlı ordusunun kurulmasının lüzûmunu anlattı. Hunyadi'ye yardımcı bir kuvvet gönderilmesi kararı alındığı sırada, Papa V. Nikola ölünce, bu karar tatbik edilemedi.

Bunu haber alan Fâtih, tekrar sefere çıkıp Şehirköyü'ne doğru geldiği sırada, Sırp kralı anlaşmak için Osmanlı sultanına elçi ve birçok hediye gönderdi. Brankoviç, Sırlardan alınan kalelerin Osmanlılarda kalacağını, her sene verdiği on iki bin düka altınını da otuz bin olarak vereceğini ve Osmanlı tabiiyetini kabul edeceğini bildirerek sulh yapılmasını istedi⁶. Bu şartları uygun bulan Fâtih, sefere son verdi ve Osmanlı ordusu geri döndü.

1454-1455 senesi kışını Edirne'de geçiren sultan, bu arada harp hazırlıkları da yaptırmakta idi. Fakat seferin nereye olacağı bilinmiyordu.

Bu sırada hudut kumandanlarından Evrenoszâde İshakoğlu İsa Bey, Sırların da Türklere karşı harp hazırlığı yaptıklarını bildirdi. İsa Bey, çabuk hareket edilirse Sırbistan'ın ele geçirilmesinin kolay olacağı yolunda haber de vermişti⁷.

⁴ İdris-i Bitlisî, *Heşt Behişt*, VII, Sa'di terc., TSMK., nr. 196, vr. 93a.

⁵ Vidin, Bulgaristan'da, Tuna'nın sağ sâhilinde bir kasabadır.

⁶ Hoca Sadeddin Efendi, *Tâcü't-Tevârih*, I, İstanbul 1279, s. 450; Reşat Ekrem, *Osmanlı Muahedeleri*, İstanbul 1934, s. 25.

⁷ Hoca Sadeddin Efendi, *Tâcü't-Tevârih*, I, s. 452.

Osman Gâzi'den Sultan Vahidüddin Han'a

Osmanlı Tarihi

3

Çamlıca Basım Yayın / 1

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdüddîn Hân'a
OSMANLI TARİHİ / 3

Ömer Faruk YILMAZ

Yayın Yönetmeni
Kemal ERKAN

Editör
Selman SOYDEMİR

Tashih
Soner DEMİRSOY

Grafik Tasarım
Abdullah KUBİLAY

Kapak Tasarımı
Sedat YAZILITAŞ

1. Baskı: İstanbul 2007
9. Baskı: İstanbul 2023

ISBN: 978-9944-905-39-8

ÇAMLICA

Baskı ve Cilt

Çamlıca Basım Yayın Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad.
No: 54 Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Tel: (0212) 657 88 00 (pbx)
Faks: (0212) 657 95 88
Matbaa Sertifika No: 16384
www.camlicabasim.com / bilgi@camlicabasim.com

T.C. Kültür Bakanlığı
Sertifika No: 46592

© Bu eserin bütün yayın hakları Çamlıca Basım Yayın ve Ticaret Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz.

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdiiddîn Han'a

Osmanlı Tarihi

3

Ömer Faruk YILMAZ

ÇAMLICA

İstanbul 2023

Kısaltmalar

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.mlf.	: Aynı müellif
AÜ	: Ankara Üniversitesi
a.y.	: Aynı yer
AY	: Arapça yazmalar
b.	: Bin, İbn
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bibl.	: Bibliyografya
bk.	: Bakınız
bl.	: Bölüm
bs.	: Basım, baskı, tab'
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ed.	: Editör
Ed. Fak.	: Edebiyat Fakültesi
Evr.	: Evrak (Arşiv)
Far.	: Farsça
Fas.	: Fasikül
Fr.	: Fransızca
FY	: Farsça yazma
HH	: Hatt-ı Hümayûn
H.	: Hicrî
hak.	: Hakkında
hk.	: Hüküm
Hz.	: Hazret-i
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
Kar.	: Karton (Başbakanlık Arşivi)
Ks.	: Kısım (Başbakanlık Arşivi)
Ktb.	: Kütüphâne
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
nr.	: Numara
nşr.	: Neşreden
s.	: Sahife
sy.	: Sayı
T	: Türkçe
TİEM	: Türk ve İslam Eserleri Müzesi
TOEM	: Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası
Trc.	: Tercüme, tercüme eden
TSM	: Topkapı Sarayı Müzesi
TSMA	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TY	: Türkçe yazmalar
VGMA	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
vr.	: Varak (yazma eserler için)
vd.	: Ve devamı
Zrf.	: Zarf (Başbakanlık Arşivi)

İçindekiler	5
Takdim	13
Sultan İkinci Selim Han	17
Sultan İkinci Selim Han'ın Osmanlı Tahtına Cülûsu	17
Yeniçeri Hâdiseleri	21
Sultan İkinci Selim Han'ın İlk İcrâatı	26
Sultan İkinci Selim Han'ın Yabancı Devlet Elçilerini Kabul Etmesi	28
Zeydiler ve Yemen Meselesi	33
Osmanlı Ordusunun Sumatra Seferi	38
Don-Volga Nehirleri'nin Birleştirilmesi Teşebbüsleri ve Astırhan (Ejderhan) Seferi	40
Kıbrıs Adası'nın Fethi	45
Sultan İkinci Selim Han'ın Rus Çarı IV. İvan'a Mektubu	53
İnebahtı (Lepanto) Deniz Muhârebesi	54
Venedik Cumhuriyeti'nin Sulh İstemek Mecburiyetinde Kalması	59
Kırım Hanı Devlet Giray'ın Moskova'ya Girmesi	59
Boğdan İsyanının Bastırılması	61
Sultan İkinci Selim Han'ın Lehistan'a Kral Tâyin Etmesi	62
Akdeniz Hâkimiyeti ve Tunus'un İtâat Altına Alınması	65
Sultan İkinci Selim Han'ın Vefâtı ve Şahsiyeti	68
Ebussuûd Efendi	78
Duraklama Devri mi?	84
Sultan İkinci Selim Han'ın Annesi Hürrem Sultan (1506-1558)	84
Sultan İkinci Selim Han'a Muasır Yabancı Devlet Adamları (1566-1574)	89
Sultan İkinci Selim Han Devri Kronolojisi	90
Sultan Üçüncü Murad Han	93
Sultan Üçüncü Murad Han'ın Osmanlı Tahtına Cülûsu	95
Feridun Bey'in Münşeât Kitabını Sultana Takdim Etmesi	97
Osmanlı-Venedik Muâhedesinin Yenilenmesi (8 Ağustos 1575)	99
İran'dan Tokmak Han'ın Gelmesi	99
Şâir Âgehî'nin Vefâtı	101

Osmanlı Padişahları

Eakdim

Osmanlı Devleti, şüphesiz ki, târihte yer alan en büyük devletlerden biridir. Osmanlıların kurduğu medeniyet İslâm inanç ve itikadına dayanıyordu. Denilebilir ki, İslâm Medeniyeti'nin dünya hâkimiyetini Osmanlılar temsil etmişlerdir.

Osmanlı'yı tanımak ve anlamak, siyâsî ve askerî târihinin yanında, içtimâî, iktisadî, hukûkî, idârî teşkilât ve medeniyet târihini; maârif, din, tasavvuf ve fikir hayatının husûsiyetlerini de bilmekle mümkün olur.

Halbuki, Osmanlı hakkında bilinenler, bilinmesi gerekenler yanında çok azdır. Çünkü arşiv vesikalarının henüz çok az kısmı tasnif edilebilmiş, kütüphanelerde bulunan çok sayıda eser de henüz bütün teferruatıyla istifâdeye arz edilememiştir.

Şurası da sevindiricidir ki, bugün Osmanlı târihinin çeşitli devirlerine âit araştırmalar artarak devam etmekte, her gün yeni vesikalar bulunmakta ve birçok mesele açığa çıkarılmaktadır.

Bu eser hazırlanırken yeni vesika ve araştırmalardan da mümkün olduğu kadar istifâde edilmiştir. Görmek imkânını bulamadığımız kaynaklar ve yeni araştırmalar da mutlaka vardır. Fakat bu hal, hiçbir istisnası olmamak şartıyla her müellif ve her telif eser için bahis mevzuudur. Burada en mühim Osmanlı târihi kaynaklarının yazma ve basmalarından, mümkün olabileceği kadar arşiv vesikalarından ve telif eserlerden istifâde edilmiştir.

“Osman Gâzî'den Sultan Vahîdüddîn Han'a Osmanlı Târihi” ismini verdiğimiz bu eser, siyâsî ve askerî hâdiseleri kronolojik olarak anlatmakla beraber, kısa da olsa ictimâî hayat, ilmiye ve teşkilât mevzularını da ihtivâ etmektedir. Esere, Anadolu Selçuklu Devleti târihinin kısa bir hülâsası ile giriş yapıldı. Moğol istilâsı ile başlayan beylikler devri ve Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunu hazırlayan sebepler kaydedildi. Ertuğrul Gâzî'den itibaren sıra ile her pâdişâh devrinin vukûatı yer aldı.

Padişahların hayatları, yetişmeleri, şahsiyetleri, devirlerinin vukûatı, meşhûr kişilerin hayatları ve vefâtları, pâdişâhların ve vâlîde sultanların hayır eserleri, hizmetleri, yabancı devletlerle münâsebetleri, devirlerindeki yabancı devlet adamları ve en sonunda da kısa kronolojileri yazıldı. Hâdiseler anlatılırken mevzularla alâkalı çeşitli menkıbelere de yer verildi.

Yapılan iktibaslar dipnotlarla gösterildi. Metinler harita ve resimlerle desteklendi. Osmanlı Devleti resmî kıyâfetleri hakkında okuyucularımızın bilgisi olması maksadıyla metinlerin arasına Osmanlı kıyâfet resimleri konuldu.

Bu vesîle ile muhteşem târimimizin altı buçuk asrını ihtivâ eden “Osman Gâzi’den Sultan Vahidüddin Han’a Osmanlı Târihi”nin okuyucularımıza faydalı olması en hâlisâne temennimizdir.

ÇAMLIKA

İstanbul 2018

**SULTAN
İKİNCİ SELİM HAN
(1566-1574)**

"Selim-şâh bin Süleyman-şâh Han el-muzaffer dâimâ"
Sultan İkinci Selim Hân'ın Tuğrası

Doğum tarihi: 1524

Babası: Kânûnî Sultan Süleyman

Annesi: Hürrem Sultan

Saltanat müddeti: 1566-1574 (H. 974-982)

Vefât tarihi: 1574 (H. 982)

Kabri: İstanbul Ayasofya Câmii yanındaki Sultan
İkinci Selim Türbesi'ndedir.

Çocukları: Murad, Mehmed, Abdullah, Cihângir,
Mustafa, Osman, Süleyman, İsmihan Sultan, Gevher-
han Sultan, Şah Sultan, Fatma Sultan.

SULTAN İKİNCİ SELİM HAN

Sultan İkinci Selim Hân, on birinci Osmanlı sultanı ve yetmiş beşinci İslâm halifesidir. 30 Mayıs 1524 târihinde Hürrem Haseki Sultan'dan dünyaya geldi.

Şehzâdeliğinde babası Kânûnî tarafından yetişmesi için husûsî bir ihtimam gördü ve mükemmel bir tahsil ve terbiye ile yetiştirildi. Hocalığına devrin meşhûr âlimlerinden Câfer Efendi, Halîmî Efendi ve Atâullah Efendi vazifelendirildi. Devlet idâresi ve teşkilâtını iyice öğrenmek için de Anadolu'nun çeşitli yerlerinde sancakbeyliği yaptı. Vâliliklerde bulunduğu zamanlarda tahsiline devâmla ilim ve tecrübe kazandı. Şehzâdeliğinde babasıyla birlikte birçok sefere iştirak edip muvaffakiyetler elde etti ve ordu sevk ve idâresinde tecrübesini arttırdı.

Sultan İkinci Selim Hân, tasavvuf ehli ile görüşür, ulemâ ve şeyhlerin sohbetlerinde bulunurdu. Onlara dâimâ yakın olmak isterdi. Fakirlerle ihsânda bulunmakta çok cömert davranırdı¹.

SULTAN İKİNCİ SELİM HAN'IN OSMANLI TAHTINA CÜLÜSU

Kânûnî Sultan Süleyman, ilerlemiş yaşına rağmen Macaristan seferine çıkmış ve Zigetvar Kalesi'nin fethi esnasında vefât etmişti. Pâdişâhın vefâtını gizli tutan Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa, Hasan Çavuş'la Kütahya'da vâli bulunan Şehzâde Selim'e haber göndererek, babasının vefât ettiğini ve acele olarak ordunun başına geçmesini bildirdi. Bu arada Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa vaziyeti idâre etmişti.

Sûratle harekete geçen Sultan Selim Hân, yanında hocası Birgili Atâullah Efendi, lalası Tütünsüz Hüseyin Paşa ve musâhibi Celâl Bey olduğu halde İstanbul'a geldi. 30 Eylül 1566 (15 Rebîulevvel 974)'da da

¹ Solakzâde, *Tarih*, s. 590; Lütî Paşa, *Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 316.

Sultan İkinci Selim Han

*Sultan İkinci Selim Han'ın tahta cülusunu
ve devlet adamlarının biatını gösteren iki minyatür*

tahta cülûs etti. Seferde bulunanlar dışında İstanbul'daki devlet erkânı ile Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi, Sultan İkinci Selim Hân'a biât ettiler. Sultan İkinci Selim'in tahta cülûsu sırasında hazîne-i hümayûn kapalıydı ve yeni pâdişâh hazîneyi açtırmak istemedi. Bu sebeple, yapılacak masraflar için kardeşi Mihrimah Sultan'dan 50 bin altın borç aldı ve kendi parasıyla harcamaları yaptı.

Sultan Selim Hân, Eyüb Sultan, Fâtih Sultan Mehmed Hân, İkinci Bâyezid Han ve Yavuz Sultan Selim Hân'ın türbelerini ziyaret ederek, fakirlere her türbede 30 bin akçe (600 altın) sadaka dağıttı.

Sultan Selim Han İstanbul'da fazla beklemedi. Ordu seferde olduğundan, 3 Ekim 1566'da Belgrad'a gitmek için yola çıktı. İstanbul surlarını çıktığı sırada Fransa ve Venedik elçilerinin kendisini tebrik ile tazimlerini arz etmek için beklediklerini gördü. Alelacele bunlarla görüştükten

Sultan İkinci Selim Han'ı av merasiminde gösteren bir minyatür

sonra yoluna devâmla 17 Ekim'de Belgrad'a vardı. Eşrâftan Bayram Bey'in evinde misâfir oldu. Belgrad'dan Sokullu Mehmed Paşa'ya haber gönderip, seferden dönen orduyu beklemeye başladı. Ordu 21 Ekim 1566'da Zigetvar'dan yola çıktı.

Babasının cenâzesini karşılayan Sultan Selim, cenâze namazını kıldı; devlet erkânını ve askeri selâmlayarak doğru otağına girdi (26 Ekim).

YENİÇERİ HÂDİSELERİ

Sultan İkinci Selim Hân'ın, babasının cenâze namazını kılıp doğruca otağına girmesi üzerine, yeniçeriler arasında homurdanmalar başlamıştı. Daha 46 senelik pâdişâhlarının cenâzesi defnedilmeden bu harekete kalkışmaları, devlet erkânı arasında büyük üzüntü meydana getirdi. Hacı Bektâş-ı Velî gibi büyük bir zâtın tâifesi olduğunu iddia eden yeniçerilerin bu hareketinin hiçbir kânûn ve terbiyede yeri yoktu.

Sultan İkinci Selim Hân, babasının cenâzesinden sonra fevkalade bir teessür ile duâ ederek otağına çekilince, yeniçeriler seslerini yükselttiler. Aralarında:

"Bizim eski kânûnumuza riâyet edilmeli idi. Bahşışlar verilmeli idi. Şimdi nasıl olacak?" diyorlardı. Bununla da kalmayan yeniçeriler, vezirleri de tehdit ediyorlardı. Onlara:

"Niçin böyle yaptınız? Edirnekâpı'da yahut saray kapısında siz yine bizimsiniz" diyerek onları korkutmaya çalışıyorlardı.

Ordunun bu hâli çok hazin idi. Kânûnî Sultan Süleyman Hân'ın cenâzesinin başında askerlerin bu taşkınlıkları neredeyse ayaklanmaya doğru gidiyordu.

Bunun üzerine cenâze hemen İstanbul'a gönderilmek üzere yola çıkarıldı. Cenâzeyi, Dördüncü Vezir Ahmed Paşa, eski Mısır vâlisi Sofu Ali Paşa, Sultan Süleyman Hân'ın Emirahuru Ferhad Ağa ve değerli âlim ve mu-tasavvıf Nureddin-zâde Muslihiddîn Mustafa Efendiler 400 muhâfız ile beraber İstanbul'a getirdiler.

Yeniçerilerin sesleri ise gittikçe yükseliyordu. Sultan İkinci Selim Han ise daha saltanatının ilk gününde yeniçeriler ile bir çatışmaya girmek istemediğinden, Belgrad önlerinde savaştan yeni dönmüş olan devlet hazinesinde yeterli miktarda para olmamasına rağmen, cülûs bahşişini dağıttırmayı emretti. Bu sefer de yeniçeriler kendilerine verilen bahşîşi az buldukları için isyâna yeltenmeye başladılar. Devlet erkânı ise: "Geri kalanı münâsip zamanda verilecektir." diyerek hâdisenin büyümesine mâni oldular².

Aslında Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa, Sultan İkinci Selim'e kapıkulu askerine muhakkak cülûs bahşîşinin verilmesi gerektiğini ve kadîm an'aneye göre merâsim yapılmasının şart olduğunu bir arıza ile bildirmiş ve şöyle demişti:

"İnşâallâh merhûmun cenâzesiyle vardığımızda otağ-ı hümayûn önünde çartak sayebân kurulsun ve İstanbul'dan gelen yeni taht-ı devlet, tuğlar mâbeyninde kurulsun ki merhûm ve mağfûrun-leh, 'Belki Sultan Selim Hân'ıma müyesser olup teşrîf eyleye' demiş idi. Devlet ve ikbal ile cülûs-i hümayûn buyurup erkân-ı devlet bendeleriniz yollu yolunca pâye-i serir-i saltanata yüz sürüp behemehal kul tâifesi mâtakaddemden ecdâd-ı ızamınız kanunu üzere bahşîş ve terakkîlerini mübarek kelâm-ı şerifinizden işitmek beyinlerinde âdet-i mukarrereleridir; yani cümlesi verilsin, makbûl-ı hümayûnumdur demenizi isterler. Alelhusûs yeniçeri tâifesi içinde ricalullah mukarrerdir, kadimî kanunları çavuşları ellerin kaldırıp ocaktan geçen yoldaşlarına ve Âl-i Osman pâdişâhlarına duâlar edip cümlesi âmin demek kâide-i kadîmeleridir ve hayır ve bereket dahi bundadır..."³

Belgrad'da askere verilen para, almaları lâzım gelen miktardan noksan-
dı. Geri kalanının bilâhare verileceği söylendi ve hareket edildi. İstanbul'a yakın Litroz'a gelince yeniçeriler yapacakları işe dair aralarında görüşmeye başladılar ve kararlarını verdiler.

Sokullu Mehmed Paşa

² Selânikî, *Tarih*, İstanbul 1281, s. 64-76.

³ Selânikî, *a.g.e.*, İstanbul 1281, s. 64.

Osman Gâzi'den Sultan Vahidüddin Han'a

Osmanlı Tarihi

4

Çamlıca Basım Yayın / 1

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdüddîn Hân'a
OSMANLI TARİHİ / 4

Ömer Faruk YILMAZ

Yayın Yönetmeni
Kemal ERKAN

Editör
Selman SOYDEMİR

Tashih
Soner DEMİRSOY

Grafik Tasarım
Abdullah KUBİLAY

Kapak Tasarımı
Sedat YAZILITAŞ

1. Baskı: İstanbul 2010
6. Baskı: İstanbul 2023

ISBN: 978-9944-905-79-4

ÇAMLICA

Baskı ve Cilt

Çamlıca Basım Yayın Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad.
No: 54 Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Tel: (0212) 657 88 00 (pbx)
Faks: (0212) 657 95 88
Matbaa Sertifika No: 16384
www.camlicabasim.com / bilgi@camlicabasim.com

T.C. Kültür Bakanlığı
Sertifika No: 46592

© Bu eserin bütün yayın hakları Çamlıca Basım Yayın ve Ticaret Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz.

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdiiddîn Han'a

Osmanlı Tarihi

4

Ömer Faruk YILMAZ

ÇAMLICA

İstanbul 2023

Kısaltmalar

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.mlf.	: Aynı müellif
AÜ	: Ankara Üniversitesi
a.y.	: Aynı yer
AY	: Arapça yazmalar
b.	: Bin, İbn
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
biobl.	: Bibliyografya
bk.	: Bakınız
bl.	: Bölüm
bs.	: Basım, baskı, tab'
c.	: Cilt
cev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DTCF	: Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi
ed.	: Editör
Ed. Fak.	: Edebiyat Fakültesi
Evr.	: Evrak (Arşiv)
Far.	: Farsça
Fas.	: Fasikül
Fr.	: Fransızca
FY	: Farsça yazma
HH	: Hatt-ı Hümayûn
H.	: Hicrî
hak.	: Hakkında
hk.	: Hüküm
H.z.	: Hazret-i
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
Kar.	: Karton (Başbakanlık Arşivi)
Ks.	: Kısım (Başbakanlık Arşivi)
Ktb.	: Kütüphâne
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
nr.	: Numara
nşr.	: Neşreden
s.	: Sahife
sy.	: Sayı
T	: Türkçe
TİEM	: Türk ve İslam Eserleri Müzesi
TOEM	: Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası
Trc.	: Tercüme, tercüme eden
TSM	: Topkapı Sarayı Müzesi
TSMA	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TY	: Türkçe yazmalar
VGMA	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
vr.	: Varak (yazma eserler için)
vd.	: Ve devamı
Zrf.	: Zarf (Başbakanlık Arşivi)

İçindekiler

SULTAN İBRAHİM HAN	17
Sultan İbrahim Han'ın Şehzâdeliği ve Tahta Cûlûsu.....	19
İranlı Emirgûneoglu'nun Öldürülmesi	20
Devletler ile Münâsebetler	20
Rusların Azak Kalesini İşgâli ve Osmanlı Ordusunun Geri Alması	24
Avusturya Akınları ve Sulh Akdi	24
Nasuhpaşazâde Hüseyin Paşa Meselesi	25
Girit Fethinin Başlaması.....	29
Sultan İbrahim Han Devrinde İç Hâdiseler	31
Sultan İbrahim Han'ın Tahttan İndirilmesi ve Katledilmesi	33
Sultan İbrahim Han'ın Şahsiyeti ve Devrinin Husûsiyetleri	39
Sultan İbrahim Han Hakkında	46
“Ben Padişahım!”	47
Sultan İbrahim Han'ın Devlet İdâresindeki Hassasiyeti	47
Sultan İbrahim Han'a Muasır Yabancı Devlet Adamları (1640-1648)	48
Sultan İbrahim Han Devri Kronolojisi	50
SULTAN DÖRDÜNCÜ MEHMED HAN	53
Tahta Cûlûsu ve İlk İcraatı	55
Özbek Hanı Nezir Muhammed Han'ın Elçi Göndermesi	55
Bazı İç Hâdiseler	56
Sultanahmed Hâdiseleri ve Sipâhî İsyânı	56
Anadolu İsyânları	58
Sadaret Değişiklikleri	60
Sadrazam Melek Ahmed Paşa'nın	
Mâlî Islâhatı ve İstanbul Esnâfının İsyânı	61
Abaza Hasan Ağa'nın İsyânı	63
Girit Seferine Devam Edilmesi.....	63
Yeniçeri Ağalarının Sindirilmesi.....	65
Tarhuncu Ahmed Paşa'nın Sadrazamlığı.....	67
İbşir Paşa'nın Sadareti ve Bazı İç Hadiseler	68
Çınar Vak'ası (Vak'a-i Vakvâkiye)	70
Sipâhi Ağalarının Zorbalıkları	73
Donanmanın Mağlubiyeti ve Bozcaada	
ile Limni'nin Düşman Eline Geçmesi.....	76

Osmanlı Padişahları

Takdim

Osmanlı Devleti, şüphesiz ki, târihte yer alan en büyük devletlerden biridir. Osmanlıların kurduğu medeniyet İslâm inanç ve itikadına dayanıyordu. Denilebilir ki, İslâm Medeniyeti'nin dünya hâkimiyetini Osmanlılar temsil etmişlerdir.

Osmanlı'yı tanımak ve anlamak, siyâsî ve askerî târihinin yanında, içtimâî, iktisâdî, hukûkî, idârî teşkilât ve medeniyet târihini; maârif, din, tasavvuf ve fikir hayatının husûsiyetlerini de bilmekle mümkün olur.

Halbuki, Osmanlı hakkında bilinenler, bilinmesi gerekenler yanında çok azdır. Çünkü arşiv vesikalarının henüz çok az kısmı tasnif edilebilmiş, kütüphanelerde bulunan çok sayıda eser de henüz bütün teferruatıyla istifâdeye arz edilememiştir.

Şurası da sevindiricidir ki, bugün Osmanlı târihinin çeşitli devirlerine âit araştırmalar artarak devam etmekte, her gün yeni vesikalar bulunmakta ve birçok mesele açığa çıkarılmaktadır.

Bu eser hazırlanırken yeni vesika ve araştırmalardan da mümkün olduğu kadar istifâde edilmiştir. Görmek imkânını bulamadığımız kaynaklar ve yeni araştırmalar da mutlaka vardır. Fakat bu hal, hiçbir istisnası olmamak şartıyla her müellif ve her telif eser için bahis mevzuudur. Burada en mühim Osmanlı târihi kaynaklarının yazma ve basmalarından, mümkün olabileceği kadar arşiv vesikalarından ve telif eserlerden istifâde edilmiştir.

“Osman Gâzî'den Sultan Vahîdüddîn Han'a Osmanlı Târihi” ismini verdiğimiz bu eser, siyâsî ve askerî hâdiseleri kronolojik olarak anlatmakla beraber, kısa da olsa ictimâî hayat, ilmiye ve teşkilât mevzularını da ihtivâ etmektedir. Esere, Anadolu Selçuklu Devleti târihinin kısa bir hülâsasını ile giriş yapıldı. Moğol istilâsı ile başlayan beylikler devri ve Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunu hazırlayan sebepler kaydedildi. Ertuğrul Gâzî'den itibaren sıra ile her pâdişâh devrinin vukûatı yer aldı.

Padişahların hayatları, yetişmeleri, şahsiyetleri, devirlerinin vukûatı, meşhûr kişilerin hayatları ve vefâtları, pâdişâhların ve vâlide sultanların hayır eserleri, hizmetleri, yabancı devletlerle münâsebetleri, devirlerindeki yabancı devlet adamları ve en sonunda da kısa kronolojileri yazıldı. Hâdiseler anlatılırken mevzularla alâkalı çeşitli menkıbelere de yer verildi.

Yapılan iktibaslar dipnotlarla gösterildi. Metinler harita ve resimlerle desteklendi. Osmanlı Devleti resmî kıyâfetleri hakkında okuyucularımızın bilgisi olması maksadıyla metinlerin arasına Osmanlı kıyâfet resimleri konuldu.

Bu vesîle ile muhteşem târihimizin altı buçuk asrını ihtivâ eden “Osman Gâzi”den Sultan Vahidüddin Han’a Osmanlı Târihi”nin okuyucularımıza faydalı olması en hâlisâne temennimizdir.

ÇAMLICA

İstanbul 2018

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdüddîn Han'a

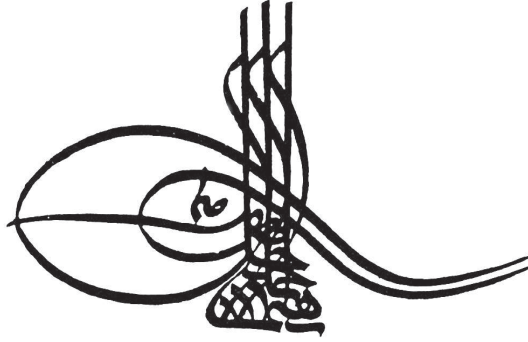
Osmanlı Tarihi

4

SULTAN İBRAHİM HAN

(1640-1648)

“Şâh İbrahim bin Ahmed Han el-muzaffer dâimâ”
Sultan İbrahim Han'ın Tuğrası

Doğum târihi: 1615

Babası: Sultan Birinci Ahmed Han

Annesi: Kösem Mahpeyker Sultan

Saltanat müddeti: 1640-1648 (H. 1049-1058)

Vefât tarihi: 1648 (Şehîd edildi)

Kabri: İstanbul Ayasofya'da Sultan Birinci Mustafa Türbesi'ndedir.

Çocukları: Mehmed, Süleyman, Murad, Selim, Osman, Ahmed, Bayezid, Fatma Sultan, Ümmü Gülsüm, Ayşe Sultan, Gevherhan Sultan, Beyhan Sultan, Atika Sultan.

SULTAN İBRAHİM HAN'IN ŞEHZÂDELİĞİ VE TAHTA CÜLÛSU

Sultan İbrahim Han, on sekizinci Osmanlı pâdişâhı ve seksen ikinci İslâm halifesidir. Sultan Birinci Ahmed Han'ın oğlu olup 5 Kasım 1615 Perşembe günü Mâhpeyker Kösem Sultan'dan dünyaya geldi.

Şehzâdeliğinde sarayda iyi bir tahsil gördü. Ağabeyi Sultan Dördüncü Murad Han'ın vefâtında, hayatta bulunan tek Osmanlı şehzâdesiydi. Sultan Murad Han'ın genç yaşta vefâtına bir türlü inanamıyordu. Annesine ve paşalara:

“Allâhü Teâlâ pâdişâh kardeşimin ömrünü uzun etsin. Bize sultanlık lâzım değildir. Pâdişâh kardeşimizin ömrüne duacıyız.” diyordu. Annesinin ve paşaların ısrarı üzerine ağabeyi Sultan Dördüncü Murad Han'ın naaşını gördükten sonra, vefâtına kesin olarak inandı. Daha sonra taht odasına geçti. Hırka-i Saâdet dâiresinden getirilen Hazret-i Ömer (r.a.)'in sarığını, Sadrazam Kara Mustafa Paşa, Sultan İbrahim Han'ın başına sardıktan sonra tahta oturdu ve ellerini açıp:

- “ Elhamdülillah. Yâ Rabbî! Benim gibi zayıf bir kulunu bu makâma lâayık gördün. Saltanat günlerimde milletimi hoş-hâl eyle ve birbirimizden hoşnûd eyle.” diye dua etti¹.

Sultan İbrahim Han, Kemankes Kara Mustafa Paşa'yı sadarete bıraktı. Sultanın etrafındaki bazı değersiz kişiler, iktidara gelmek için sultanı kışkırtıyor, sadrazamın ve diğer ileri gelen değerli devlet adamlarının aleyhinde sözler sarf ediyorlardı. Halbuki Kara Mustafa Paşa, Şeyhülislâm Yahya Efendi ile beraber Osmanlı Devleti'nin oldukça düzenli bir şekilde idâre edilmesini sağlamışlardı.

¹ Naîmâ, Tarih, III, İstanbul 1280, s. 428-429.

İRANLI EMİRGÛNEOĞLU'NUN ÖLDÜRÜLMESİ

Sultan İbrahim Han'ın saltanatının ilk senesinde, Emirgûneoglu hâdisesi vuku buldu. Dördüncü Murad Han 1635'teki Revan seferinde Revan Kalesi'ni fethettilğinde, kale kumandanı Emirgûneoglu Yusuf esir edilmişti. Pâdişâhtan af dileyen ve devlet hizmetine girmek isteyen Emirgûneoglu, bağışlanarak Şiilik propagandası yapmamak şartıyla kendisine paşalık rütbesi ve Emirgan'da bahçe ve köşk verildi. Emirgûneoglu, Sultan Murad Han'ın vefâtına kadar burada kaldı.

Fakat Sultan İbrahim Han'ın Osmanlı tahtına geçmesiyle, sözünden dönüp Şiilik ve yıkıcı propaganda faaliyetlerine başladı. Emirgûneoglu'nun sefihi, ayyaş ve ahlâksız hareketleri görülüp, Müslümanları aldatmaya çalıştığı tesbit edilince, Sultan İbrahim Han tarafından idam ettirildi (14 Temmuz 1641). Osmanlı sultanının bu hareketinden sonra Emirgûneoglu taraftarları, Sultan İbrahim Han ve hanımı Turhan Sultan'a çeşitli iftirâlarda bulundular. Öldürülen Emirgûneoglu'nu da "Kesikbaş Evliya" diye propaganda vâsıtası yaptılar.

Emirgûneoglu idam edildikten sonra Emirgan'daki köşk ve bahçe Sadrazam Kemankes Kara Mustafa Paşa'ya verildi. Sultan Dördüncü Murad Han, Emirgûneoglu'na hiç itimat etmezdi. Her zaman onu gözü önünde tutar ve hareketlerini tâkip ederdi. Sultan İbrahim Han'ın onu serbest bırakacağını zannederek şakîliğe başlaması, kendi sonunu hazırladı².

DEVLETLER İLE MÜNÂSEBETLER

Sultan İbrahim Han'ın Osmanlı tahtına cülûsu haberi, İngiltere, Fransa, Lehistan, Rusya, Venedik, Avusturya, İran ve imtiyazlı bağlı beyliklere bildirildi.

İbrahim Han devletin iç işlerini düzene koyduktan sonra, dış meseleler ile alâkadar olmaya başladı. Fransa ve İngiltere ile olan eski ahidnâmeler yenilendiği gibi pâdişâhı tebriğe gelen İran elçisi ile Kasr-ı Şirin Anlaşması

² Solakzâde, Tarih, II, s. 767-768; Naîmâ, Tarih, IV, s. 4-7; Kâtib Çelebi, Fezleke, II, s. 224.

Sultan İbrahim Han'ın bir fermanı

Sultan İbrahim Han'ı temsilen yapılmış bir minyatür

Osman Gâzi'den Sultan Vahidüddin Han'a

Osmanlı Tarihi

5

Çamlica Basım Yayın / 1

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdüddîn Hân'a
OSMANLI TARİHİ / 5

Ömer Faruk YILMAZ

Yayın Yönetmeni
Kemal ERKAN

Editör
Selman SOYDEMİR

Grafik Tasarım
Abdullah KUBİLAY

Kapak Tasarımı
Sedat YAZILTAŞ

1. Baskı: İstanbul 2013
4. Baskı: İstanbul 2021

ISBN: 978-605-5331-97-9

Baskı ve Cilt
Çamlica Basım Yayın ve Tic. A.Ş.

ÇAMLICA

Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad.
No:54 Güneşli - Bağcılar / İstanbul
Tel: (0212) 657 88 00 (pbx)
www.camlicabasim.com
bilgi@camlicabasim.com

T.C. Kültür Bakanlığı
Sertifika No: 46592

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdiiddîn Han'a

Osmanlı Tarihi

5

Ömer Faruk YILMAZ

ÇAMLICA

İstanbul 2021

Kısaltmalar

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.mlf.	: Aynı müellif
AÜ	: Ankara Üniversitesi
a.y.	: Aynı yer
AY	: Arapça yazmalar
b.	: Bin, İbn
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bibl.	: Bibliyografya
bk.	: Bakınız
bl.	: Bölüm
bs.	: Basım, baskı, tab'
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ed.	: Editör
Ed. Fak.	: Edebiyat Fakültesi
Evr.	: Evrak (Arşiv)
Far.	: Farsça
Fas.	: Fasikül
Fr.	: Fransızca
FY	: Farsça yazma
HH	: Hatt-ı Hümayûn
H.	: Hicrî
hak.	: Hakkında
hk.	: Hüküm
H.z.	: Hazret-i
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
Kar.	: Karton (Başbakanlık Arşivi)
Ks.	: Kısım (Başbakanlık Arşivi)
Ktb.	: Kütüphâne
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
nr.	: Numara
nşr.	: Neşreden
s.	: Sahife
sy.	: Sayı
T	: Türkçe
TIEM	: Türk ve İslam Eserleri Müzesi
TOEM	: Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası
Trc.	: Tercüme, tercüme eden
TSM	: Topkapı Sarayı Müzesi
T SMA	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TY	: Türkçe yazmalar
VGMA	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
vr.	: Varak (yazma eserler için)
vd.	: Ve devamı
Zrf.	: Zarf (Başbakanlık Arşivi)

İçindekiler

Takdim.....	13
SULTAN BİRİNCİ ABDÜLHAMİD HAN	
Sultan Birinci Abdülhamîd Han'ın Osmanlı Tahtına Cülûsu	19
Osmanlı-Rus Muhârebeleri ve Küçük Kaynarca Anlaşması	21
Sultan Birinci Abdülhamîd Han'ın Islahat Çalışmaları.....	27
İran'ın Anadolu'ya Tecâvüzleri ve İran Harpleri	29
Kırım Meselesi ve Aynalıkavak Anlaşması (Tenkihnâmesi)	30
Büyük İstanbul Yangınları	38
Rusya'nın Kırım Hanlığı'nı İlhak Etmesi	38
Rusya'nın Yayılmaya Çalışması ve Osmanlı Hükûmeti'nin Müdâhalesi....	40
Osmanlı-Rus ve Avusturya Harpleri	41
Osmanlı Ordusunun Şebeş Zaferi (1788)	45
Osmanlı Rus Muhârebeleri ve Özi Kalesi'nin İşgâle Uğraması.....	47
Sultan Abdülhamîd Han'ın Vefâtı, Şahsiyeti ve Devrinin Husûsiyetleri	52
Sultan Birinci Abdülhamîd Han'ın Haremeyn Hizmetleri	55
Dünyada İlk İş Sözleşmesi	55
Râbia Şermî Kadın (Sultan)	59
Sultan Birinci Abdülhamîd Han'a Muasır	
Yabancı Devlet Adamları (1774 — 1789).....	67
Sultan Birinci Abdülhamîd Han Devri Kronolojisi	67
SULTAN ÜÇÜNCÜ SELİM HAN	
Şehzâdelik Devri.....	75
Sultan Üçüncü Selim Han'ın Osmanlı Tahtına Cülûsu	77

Osmanlı Padişahları

Takdim

Osmanlı Devleti, şüphesiz ki, târihte yer alan en büyük devletlerden biridir. Osmanlıların kurduğu medeniyet İslâm inanç ve itikadına dayanıyordu. Denilebilir ki, İslâm Medeniyeti'nin dünya hâkimiyetini Osmanlılar temsil etmişlerdir.

Osmanlı'yı tanımak ve anlamak, siyâsî ve askerî târihinin yanında, içtimâî, iktisadî, hukukî, idarî teşkilât ve medeniyet târihini; maârif, din, tasavvuf ve fikir hayatının husûsiyetlerini de bilmekle mümkün olur.

Halbuki, Osmanlı hakkında bilinenler, bilinmesi gerekenler yanında çok azdır. Çünkü arşiv vesikalarının henüz çok az kısmı tasnif edilebilmiş, kütüphanelerde bulunan çok sayıda eser de henüz bütün teferruatıyla istifâdeye arz edilememiştir.

Şurası da sevindiricidir ki, bugün Osmanlı târihinin çeşitli devirlerine âit araştırmalar artarak devam etmekte, her gün yeni vesikalar bulunmakta ve birçok mesele açığa çıkarılmaktadır.

Bu eser hazırlanırken yeni vesika ve araştırmalardan da mümkün olduğu kadar istifâde edilmiştir. Görmek imkânını bulamadığımız kaynaklar ve yeni araştırmalar da mutlaka vardır. Fakat bu hal, hiçbir istisnası olmamak şartıyla her müellif ve her telif eser için bahis mevzuudur. Burada en mühim Osmanlı târihi kaynaklarının yazma ve basmalarından, mümkün olabileceği kadar arşiv vesikalarından ve telif eserlerden istifâde edilmiştir.

“Osman Gâzi'den Sultan Vahîdüddîn Han'a Osmanlı Târihi” ismini verdiğimiz bu eser, siyâsî ve askerî hâdiseleri kronolojik olarak anlatmakla beraber, kısa da olsa ictimâî hayat, ilmiye ve teşkilât mevzularını da ihtivâ etmektedir. Esere, Anadolu Selçuklu Devleti târihinin kısa bir hülâsası ile giriş yapıldı. Moğol istilâsı ile başlayan beylikler devri ve Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunu hazırlayan sebepler kaydedildi. Ertuğrul Gâzi'den itibaren sıra ile her pâdişâh devrinin vukûatı yer aldı.

Padişahların hayatları, yetişmeleri, şahsiyetleri, devirlerinin vukûatı, meşhûr kişilerin hayatları ve vefâtları, pâdişâhların ve vâlide sultanların hayır eserleri, hizmetleri, yabancı devletlerle münâsebetleri, devirlerindeki yabancı devlet adamları ve en sonunda da kısa kronolojileri yazıldı. Hâdiseler anlatılırken mevzularla alâkalı çeşitli menkıbelere de yer verildi.

Yapılan iktibaslar dipnotlarla gösterildi. Metinler harita ve resimlerle desteklendi. Osmanlı Devleti resmî kıyâfetleri hakkında okuyucularımızın bilgisi olması maksadıyla metinlerin arasına Osmanlı kıyâfet resimleri konuldu.

Bu vesîle ile muhteşem târihimizin altı buçuk asrını ihtivâ eden “Osman Gâzi”den Sultan Vahidüddin Han’a Osmanlı Târihi”nin okuyucularımıza faydalı olması en hâlisâne temennimizdir.

İstanbul 2021

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdüddîn Han'a

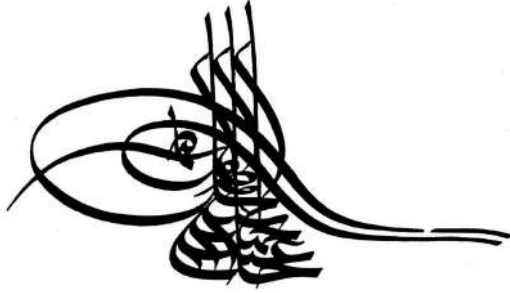
Osmanlı Tarihi

5

**SULTAN
BİRİNCİ ABDÜLHAMİD HAN
(1774-1789)**

SULTAN BİRİNCİ ABDÜLHAMÎD HAN (1774-1789)

*“Abdülhamîd Han bin Ahmed el-muzaffer dâimâ”
Sultan Birinci Abdülhamîd Han'ın Tuğrası*

Doğum târihi: 1725 (H. 1137)

Babası: Sultan Üçüncü Ahmed Han

Annesi: Râbia Şermî Sultan

Saltanat müddeti: 1774-1789 (H. 1187-1203)

Vefât târihi: 1789 (1203)

Kabri: İstanbul Eminönü-Bahçekapı'da Sultan Birinci Abdülhamîd Türbesi'ndedir.

Çocukları: Mustafa, Mahmûd, Abdullah, Mehmed, Ahmed, Abdülaziz, Abdurrahman, Melek Hanım, Esmâ Sultan, Hatice Sultan, Âlemşah Sultan, Sâliha Sultan, Zekiye Sultan, Hibetullah Sultan, Râbia Sultan.

SULTAN BİRİNCİ ABDÜLHAMÎD HAN'IN OSMANLI TAHTINA CÜLÛSU

Sultan Birinci Abdülhamîd Han, yirmi yedinci Osmanlı pâdişâhı ve doksan birinci İslâm halifesidir.

Sultan Üçüncü Ahmed Han'ın oğlu olup, 20 Mart 1725 tarihinde Râbia Şermî Sultan'dan Topkapı Sarayı'nda dünyâya geldi.

Sultan Abdülhamîd Han, küçük yaşından itibaren, zamanın büyük âlimlerinden ilim tahsil etti. Namaz ve diğer ibâdetlerine çok ehemmiyet verir, Kur'ân-ı Kerîm'i elinden düşürmezdi. Onun bu takvası ile halk arasında kerâmetlerinden bile bahsedildiği olmuştu. Allâh rızasına ve kul hakkına son derece riayet ederdi. Tarih okumaya meraklı olup ihtisas derecesinde tarih bilirdi.

Akıllı, zekî, ileri görüşlü, gayretli bir şehzâde olan ve iyi bir din tahsili gören Şehzâde Abdülhamîd, ağabeyi Sultan Üçüncü Mustafa Han'ın 21 Ocak 1774 tarihinde vefâtıyla kırk dokuz yaşında Osmanlı tahtına oturdu. Osmanlı Devleti'ne eski gücünü kazandırmak azmiyle doluydu, fakat Osmanlı Devleti'nin en karanlık bir devresinde sultan olmuştu. Ruslarla yapılan harp bütün şiddetiyle devam ediyordu. Ayrıca tecrübeli sadrazam ve devlet adamlarının sayısı gün geçtikçe azalıyordu.

Tahta çıktığı günlerde, devlet erkânı ve onlara katılan büyük bir kalabalıkla Eyüb Sultan'a ziyarete gelen Sultan Birinci Abdülhamîd Han, mihmândâr-ı Resûlullah Halid bin Zeyd Ebu Eyyûb el-Ensârî'nin (r.a.) huzûrunda, dînine, vatanına ve millete hizmet edebilmesi, Müslümanları sıkıntıdan kurtarması için uzun uzun duâ etti, Allâhü Teâlâ'ya yalvardı ve gözyaşı döktü. Cenâb-ı Hak'tan, en çok sevdiği Peygamberinin, Ashâb-ı Kirâm'ın, Ehl-i Beyt'in hatırı için yardım istedi.

[illegible]

Sultan Birinci Abdülhamid Han'ın Osmanlı tahtına cülus ettiği sırada Hırka-i Şerif odasına giderek din düşmanlarının kahrı ve bilhassa Kırım'ın kurtulması için dua ettiğini gösteren bir vesika (BOA, C.SM, 8/365)

OSMANLI-RUS MUHÂREBELERİ VE KÜÇÜK KAYNARCA ANLAŞMASI

Sultan Birinci Abdülhamîd Han, Osmanlı tahtına cülûs ettiği sırada kuzeyde daha önce başlayan Osmanlı-Rus harbi bütün şiddetiyle devâm ediyordu. Osmanlı ordusu fazla bir varlık gösteremiyor ve geri çekiliyordu. Çünkü yeniçeri teşkilâtı iyice bozulmuş, pâdişâh ve kumandanlarına karşı eskisi gibi itaat kalmamıştı¹.

Mareşal Peter Romanzoff kumandasındaki büyük bir Rus ordusu Tuna boyunda, her geçen gün arkadan gönderilen tâze kuvvetle güçlenerek ilerliyordu. Romanzoff, düşmanın karşısında eski cesareti gösteremeyen yeniçerileri mağlup ede ede Şumnu'ya doğru gelmekteydi. Maksudı, Osmanlı ordusuyla, Varna arasındaki yolu kesip ikmal yollarını tıkamaktı. Sadrazam ve Serdâr-ı Ekrem Muhsinzâde Mehmed Paşa, Yeniçeriağası Yeğen Mehmed Paşa'ya:

“Bre Paşa! Romanzoff keferesinin niyeti bizi tuzağa düşürmektir. Yanına lüzumu kadar asker al, Kozluca'ya doğru yürü. Onları, biz gelene kadar oyala!” dedi.

Yeğen Mehmed Paşa, düşman öncülerini karşılamak üzere Abdullah Paşa'yı vazifelendirdi. Osmanlı öncü kuvvetleri ihtiyatsız ilerliyorlardı. Bir derede yürürlerken ansızın Ruslarla karşılaştılar. Abdullah Paşa'nın tedbirsiz hareketi yüzünden bu birlik, âdetâ imha edildi; pek çoğu şehîd olmuştu, kurtulanlar Kozluca'ya doğru geri çekildiler. Kozluca'da da tutunamayan Yeğen Mehmed Paşa'nın kuvvetleri dağıldı. Böylece Romanzoff Varna ile Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa arasına girmiş oluyordu. Sadrazamın yanında sadece on iki bin kişilik bir kuvvet kalmıştı. Bununla, Rus ordusuna karşı durmak mümkün değildi. Sadrazam, çaresizlik içinde durum muhakemesi yaparken, Rus ordusu kumandanından bir elçi geldi ve sulh teklif etti. Zîrâ, Rus ordusu da uzun zamandan beri devâm eden harplerden güç durumunda kalmıştı².

¹ Koca Sekbanbaşı, Hulasatü'l-Kelâm fi Reddi'l-Avâm, İstanbul 1332, s. 45-49.

² Ahmed Resmî Efendi, Hulasâtü'l-İtibâr, İstanbul 1307, s. 88-89.

Sultan Birinci Abdülhamid Han'ı gösteren bir resim

Osman Gâzi'den Sultan Vahidüddin Han'a

Osmanlı Tarihi

6

Çamlıca Basım Yayın / 1

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdüddîn Hân'a
OSMANLI TARİHİ / 6

Ömer Faruk YILMAZ

Yayın Yönetmeni
Kemal ERKAN

Editör
Selman SOYDEMİR

Tashih
Soner DEMİRSOY

Grafik Tasarım
Abdullah KUBİLAY

Kapak Tasarımı
Sedat YAZILITAŞ

1. Baskı: İstanbul 2015
4. Baskı: İstanbul 2023

ISBN: 978-605-9964-79-1

ÇAMLICA

Baskı ve Cilt

Çamlıca Basım Yayın Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad.
No: 54 Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Tel: (0212) 657 88 00 (pbx)
Faks: (0212) 657 95 88
Matbaa Sertifika No: 16384
www.camlicabasim.com / bilgi@camlicabasim.com

T.C. Kültür Bakanlığı
Sertifika No: 46592

© Bu eserin bütün yayın hakları Çamlıca Basım Yayın ve Ticaret Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz.

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdiiddîn Han'a

Osmanlı Tarihi

6

Ömer Faruk YILMAZ

ÇAMLICA

İstanbul 2023

Kısaltmalar

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.mlf.	: Aynı müellif
AÜ	: Ankara Üniversitesi
a.y.	: Aynı yer
AY	: Arapça yazmalar
b.	: Bin, İbn
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bibl.	: Bibliyografya
bk.	: Bakınız
bl.	: Bölüm
bs.	: Basım, baskı, tab'
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ed.	: Editör
Ed. Fak.	: Edebiyat Fakültesi
Evr.	: Evrak (Arşiv)
Far.	: Farsça
Fas.	: Fasikül
Fr.	: Fransızca
FY	: Farsça yazma
HH	: Hatt-ı Hümayûn
H.	: Hicrî
hak.	: Hakkında
hk.	: Hüküm
H.z.	: Hazret-i
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
Kar.	: Karton (Başbakanlık Arşivi)
Ks.	: Kısım (Başbakanlık Arşivi)
Ktb.	: Kütüphâne
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
nr.	: Numara
nşr.	: Neşreden
s.	: Sahife
sy.	: Sayı
T	: Türkçe
TIEM	: Türk ve İslam Eserleri Müzesi
TOEM	: Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası
Trc.	: Tercüme, tercüme eden
TSM	: Topkapı Sarayı Müzesi
TSMA	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TY	: Türkçe yazmalar
VGMA	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
vr.	: Varak (yazma eserler için)
vd.	: Ve devamı
Zrf.	: Zarf (Başbakanlık Arşivi)

İçindekiler

Takdim.....	15
SULTAN ABDÜLAZİZ HAN	
Sultan Abdülazîz Han'ın Osmanlı Tahtına Cülûsu	21
Sadaret Tayin ve Azilleri.....	23
Belgrad Meselesi (1862/ H. 1278).....	25
İstanbul Protokolü'nün İmzalanması (8 Eylül 1862/H. 13 Rebîulevvel 1279).....	26
Karadağ İsyanı ve Rieka Zaferi	27
İşkodra Sulhu	28
Bazı İç Hâdiseler	29
Sultan Abdülazîz Han'ın Mısır Seyâhatine Çıkması (3 Nisan 1863/H. 13 Şevvâl 1279)	33
Memleketeyn Birliğini Tamamlayan İstanbul Protokolü'nün İmzası (28 Haziran 1864/23 Muharrem 1281).....	35
Mısır Verâset Usûlünün Değişmesi (28 Mayıs 1866/13 Muharrem 1283).....	37
Mısır Vâililerine "Hidiv" Ünvanının Verilmesi (2 Haziran 1866/18 Muharrem 1283)...	38
Girit Meselesi	38
Yunanistan Meselesi ve Paris Konferansı	43
Sultan Abdülazîz Han'ın Avrupa Seyâhati (1867)	45
Şûrâ-yı Devlet'in Kurulması (1 Nisan 1868/8 Zilhicce 1284)	51
Son Halîfe Abdülmecîd Efendi'nin Doğumu (29 Mayıs 1868/6 Safer 1285).....	54
Ecnebilere Mülkiyet Hakkı Verilmesi (9 Haziran 1868/17 Safer 1285)	54
Fransa'nın Prusya Mağlubiyeti ve Karadeniz Meselesi.....	55
Jön Türklerin Faâliyetleri	58

Osmanlı Padişahları

Takdim

Osmanlı Devleti, şüphesiz ki, târihte yer alan en büyük devletlerden biridir. Osmanlıların kurduğu medeniyet İslâm inanç ve itikadına dayanıyordu. Denilebilir ki, İslâm Medeniyeti'nin dünya hâkimiyetini Osmanlılar temsil etmişlerdir.

Osmanlı'yı tanımak ve anlamak, siyâsî ve askerî târihinin yanında, içtimâî, iktisadî, hukukî, idarî teşkilât ve medeniyet târihini; maârif, din, tasavvuf ve fikir hayatının husûsiyetlerini de bilmekle mümkün olur.

Halbuki, Osmanlı hakkında bilinenler, bilinmesi gerekenler yanında çok azdır. Çünkü arşiv vesikalarının henüz çok az kısmı tasnif edilebilmiş, kütüphanelerde bulunan çok sayıda eser de henüz bütün teferruatıyla istifâdeye arz edilememiştir.

Şurası da sevindiricidir ki, bugün Osmanlı târihinin çeşitli devirlerine âit araştırmalar artarak devam etmekte, her gün yeni vesikalar bulunmakta ve birçok mesele açığa çıkarılmaktadır.

Bu eser hazırlanırken yeni vesika ve araştırmalardan da mümkün olduğu kadar istifâde edilmiştir. Görmek imkânını bulamadığımız kaynaklar ve yeni araştırmalar da mutlaka vardır. Fakat bu hal, hiçbir istisnası olmamak şartıyla her müellif ve her telif eser için bahis mevzuudur. Burada en mühim Osmanlı târihi kaynaklarının yazma ve basmalarından, mümkün olabileceği kadar arşiv vesikalarından ve telif eserlerden istifâde edilmiştir.

“Osman Gâzi'den Sultan Vahîdüddîn Han'a Osmanlı Târihi” ismini verdiğimiz bu eser, siyâsî ve askerî hâdiseleri kronolojik olarak anlatmakla beraber, kısa da olsa ictimâî hayat, ilmiye ve teşkilât mevzularını da ihtivâ etmektedir. Esere, Anadolu Selçuklu Devleti târihinin kısa bir hülâsası ile giriş yapıldı. Moğol istilâsı ile başlayan beylikler devri ve Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunu hazırlayan sebepler kaydedildi. Ertuğrul Gâzi'den itibaren sıra ile her pâdişâh devrinin vukûatı yer aldı.

Padişahların hayatları, yetişmeleri, şahsiyetleri, devirlerinin vukûatı, meşhûr kişilerin hayatları ve vefâtları, pâdişâhların ve vâlîde sultanların hayır eserleri, hizmetleri, yabancı devletlerle münâsebetleri, devirlerindeki yabancı devlet adamları ve en sonunda da kısa kronolojileri yazıldı. Hâdiseler anlatılırken mevzularla alâkalı çeşitli menkıbelere de yer verildi.

Yapılan iktibaslar dipnotlarla gösterildi. Metinler harita ve resimlerle desteklendi. Osmanlı Devleti resmî kıyâfetleri hakkında okuyucularımızın bilgisi olması maksadıyla metinlerin arasına Osmanlı kıyâfet resimleri konuldu.

Bu vesîle ile muhteşem târimimizin altı buçuk asrını ihtivâ eden “Osman Gâzi’den Sultan Vahidüddin Han’a Osmanlı Târihi”nin okuyucularımıza faydalı olması en hâlisâne temennimizdir.

ÇAMLIÇA

İstanbul 2018

Osman Gâzi'den Sultan Vahîdiiddîn Han'a

Osmanlı Tarihi

6

**SULTAN
ABDÜLAZÎZ HAN
(1861-1876)**

SULTAN ABDÜLAZİZ HAN (1861-1876)

*“Abdülazîz Han bin Mahmûd el-muzaffer dâimâ”
Sultan Abdülazîz Han'ın Tuğrası*

Doğum tarihi: 1830 (H. 1246)

Babası: Sultan İkinci Mahmûd Han

Annesi: Pertevniyâl Vâlide Sultan

Saltanat müddeti: 1861-1876 (H. 1277-1293)

Vefât tarihi: 1876'da katledildi. (H. 1293)

Kabri: İstanbul'da Çemberlitaş-Divânyolu'nda Sultan İkinci Mahmûd Han Türbesi'ndedir.

Çocukları: Yusuf İzzeddîn Efendi, Mahmûd Celâleddîn Efendi, Abdülmecîd Efendi, Mehmed Şevket Efendi, Mehmed Seyfeddin Efendi, Hayranîdil Kadın, Sâliha Sultan, Esmâ Sultan, Emine Sultan.

SULTAN ABDÜLAZİZ HAN'IN OSMANLI TAHTINA CÜLÛSU

Sultan Abdülazîz Han, otuz ikinci Osmanlı pâdişâhı ve doksan altıncı İslâm halifesidir. Sultan İkinci Mahmûd Han'ın hanımı Pertevniyâl Vâlide Sultan'dan 7 Şubat 1830 gecesi dünyaya geldi¹.

Ona küçük yaşından itibaren din ve fen ilimlerini öğretmesi için, zamanın âlimlerinden Hasan Fehmi Efendi vazifelendirildi². Zeki ve akıllı olan Şehzâde Abdülazîz, kısa zamanda Arapça, Farsça ve dînî bilgileri, boş zamanlarında ata binmeyi, güreş tutmayı, cirit atmayı ve zamanın bütün silahlarını en iyi şekilde kullanmayı öğrendi. Dünya siyâseti ile yakından alakadar oldu. Kendisini memleketi için yapacağı işler hususunda yetiştirmeye çalıştı.

Şehzâdeliğinde itinalı bir tahsil görmüş olan Sultan Abdülazîz Han'ın bilhassa edebî yönü de kuvvetlidir. Şu güfte ona aittir:

*Bî-huzûrum nâle-i mûrg-i dil-i dîvânenen
Fark olunmaz cism-i bîmârım bozulmuş lânenen
Bunca derd ü mihnete katlandığım âyâ neden
Terk-i cân etsem de kurtulsam şu mihnet-hânenen*

Bazı mektuplarından nesrinin de çok kuvvetli olduğu anlaşılmaktadır.

Ağabeyi Abdülmecîd Han'ın saltanatı zamanında veliahd ilân edilen Sultan Abdülazîz, mazbut bir hayat yaşadı. Bu hâliyle halkın sevgisini kazandı. Kendisine örnek aldığı büyük dedesi Yavuz Sultan Selim Han gibi olmaya gayret gösterdi. Bazı devlet adamlarının taklitçiliğe varan aşırı batı hayranlığından rahatsız olanlar, ileride Yavuz gibi bir pâdişâh olacağı düşüncesiyle onun bu haline seviniyorlar ve kendisinden çok şey bekliyorlardı.

¹ Mahmud Celâleddin Paşa, Mir'at-ı Hakikat, I, İstanbul 1326, s. 121.

² Mahmud Celâleddin Paşa, a.g.e., s. 121.

Osmanlı, eski heybet ve haşmetini hayli kaybetmişti. Tanzîmât ile başlayan batılılaşma hareketi, taklitçilikten öteye gidemediği gibi, milletin manevî değerlerini de kaybettirmeye başlamıştı.

Sultan Abdülmecîd, 25 Haziran 1861’de vefât etmeden evvelki son Kurban bayramında, bayramlaşma merâsimine güçlkle çıkabilmiş ve dönüşünde Şehzâde Abdülazîz Efendi’yi yanına çağırarak:

“Birâderim, benden artık hayır yok. Bu bayramlaşmaya ancak vükelâ ile vedâ için çıktım. İşte her şey sana kalacak. İnşallah muvaffak olursun. Evlâtlarımı sana emânet ediyorum. Onlara darlık çektirme” deyince, Şehzâde Abdülazîz Efendi teessüründen hüngür hüngür ağlamıştı³. Abdülmecîd de, gözleri dolu olduğu halde:

“Vükelâ bana ihânet ettiler. Seninle aramıza set çektiler!” demişti.⁴

Bu bayramdan biraz sonra Hersek isyânını bastırmaya memur edilen Rumeli ordusu kumandanı Ömer Paşa’ya da:

“Allâh selâmet versin. İnşallah muvaffak olursun. Ama dönüşünde öyle zannediyorum ki beni bulamayacaksın” demişti. Hakikaten dönüşünde Sultan Abdülmecîd Han vefât etmişti.

Sultan Abdülazîz Han büyük biraderi Sultan Abdülmecîd Han’ın vefâtı üzerine Topkapı Sarayı’na giderek tahta çıktı ve kendisine biat edildi (1861)⁵. Sultan Abdülazîz Han, Abdülmecîd Han’ın çocuklarını huzuruna çağırarak, onları taltif etti. Hatırlarını sordu ve ihtiyaçlarının karşılanması emrini verdi⁶.

Sultan Abdülazîz Han, tahta çıktığı ilk günlerde bir ferman yayınladı ve fermanında şunları söyledi:

“Zâtımızca devletimizin kudretinin artırılması ve tebaamızın refahından başka emelimiz yoktur. Mahz-ı adâlet olan Şerîat-ı Şerife, cümlemiz için selâmet yolu olduğundan şer’î emirlere ziyâdesiyle dikkat olunması dileğimizdir. Devlet malının korunması ve israftan kaçınılması, kara ve deniz

³ Ahmed Cevdet Paşa, Maruzat, nşr. Yusuf Halaçoğlu, İstanbul 1980, s. 29.

⁴ Heyet, Mufasssal Osmanlı Tarihi, VI, İstanbul 1972, s. 3114.

⁵ Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., s. 30-33; a.mlf., Tezâkir, cüz 13-20, Yay. Cavid Baysun, TTK, Ankara 1986, s. 142-144, 151-153; Mahmud Celâleddin Paşa, Mir’at-ı Hakikat, I, İstanbul 1326, s. 23, 122.

⁶ Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., cüz 13-20, s. 146.

askerlerimizin intizamının temini bizim en birinci vazifemizdir. Cenab-ı Hakk'ın mülkümüze ihsan buyurmuş olduğu büyük zenginliklerin genişletilmesi, saltanatımız sayesinde cümlelerin saâdetini mucip olacak hakiki terakilerdir. Bunların ve Devlet-i Aliyye'mizin istiklâlinin indimizde çok mühim olduğunu bildiririm. Hazret-i Feyyâz-ı Mutlak, Habîb-i Ekrem'i hürmetine cümlemizi muvaffak buyura. Âmin"⁷.

Sultan Abdülazîz Han, tahta çıkınca batılı devletleri bir endişe sarmıştı. Bu endişeleri sebepsiz değildi. Zira Sultan Abdülazîz Han, Tanzîmât'ın ve Islahat'ın bu memlekette açtığı derin yaraların farkında idi ve devleti kurarak ona güç veren Müslüman-Türk milletin kaybedilmiş haklarını geri almak istiyordu⁸. Fakat bunun için zaman ve şartlar müsait değildi. Çünkü batılı devletler, devletin her meselesine nüfûz etmiş, idârede karar verme mekanizmasını bozmuşlardı. Memleketin her tarafından bir ses çıkıyor, azınlıklar hak aramaya çalışıyor, haklarını yeterli bulmayanlar daha fazlasını istiyor, diğer yandan istiklâl sevdâsında olanlar isyân ediyordu.

Bu karışık ve sıkıntılı zamanda, mâlî sıkıntı son haddinde idi. Lübnan'da Fransa ve İngiltere'nin tahrikleri sebebiyle çıkan Dürzî-Mârûnî savaşlarında zarar gören Hristiyanların bütün zararları tazmin edilmişti. Karadağ'da çıkan isyân Sırplarla savaşa yol açacak durumda idi. Bosna-Hersek'te de büyük karışıklık vardı. Bu durumlardan faydalanan Avrupa devletleri müdahalelerini arttırarak aracılık teklifinde bulundular. Yeni sultanın Tanzîmât'tan vazgeçmesinden endişe duyan bazı devletler, daha da ileri gitmek niyetinde idiler.

Sultan Abdülazîz Han'ın, sadrazama hitaben yayınladığı ferman ve mevcut hükûmetin yerinde bırakılması kararı üzerine, batılı devletler baskılarını nisbeten azalttılar.

SADARET TAYİN VE AZİLLERİ

Sultan Abdülazîz Han, tahta cülûsunu müteakib, ilan ettiği fermanlarla, hem dâhilî, hem de hâricî meseleleri yatıştırmaya gayret gösteriyordu. Bu sırada devlet idâresinde bazı değişiklikler yapılmıştı.

⁷ Hayreddin, Vesâik-i Târihiye ve Siyasiye, II, İstanbul 1326, s. 37.

⁸ Müslüman-Türk milletinden maksat, asırlardır bir arada kardeş olarak yaşayan bütün Müslümanlar olup ırk ve hele Kürd-Türk tefriki söz konusu değildir.

Sultan Abdülazîz Han

